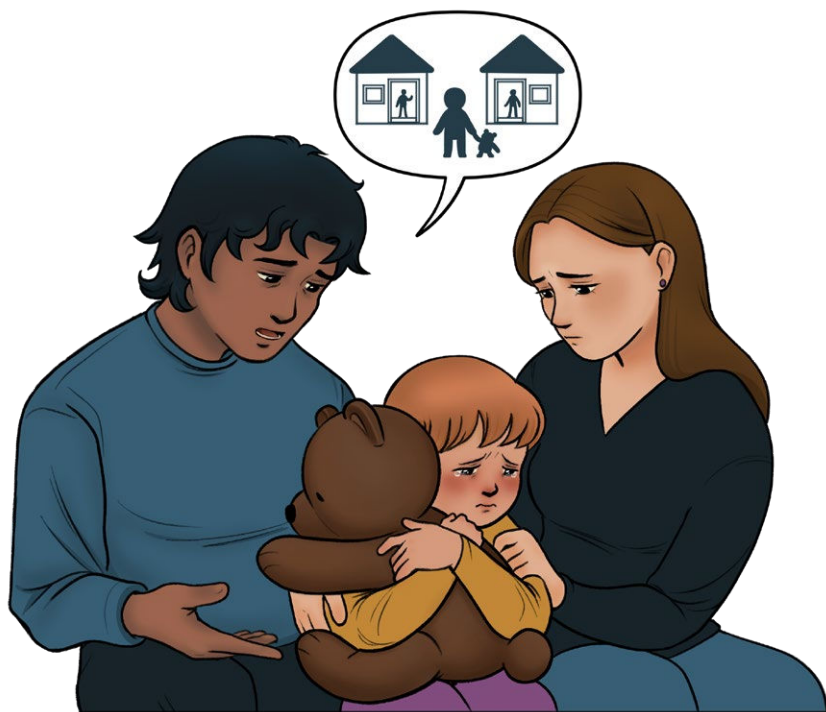

Sateenkaariperheen ero-opas

Sisällys

Johdanto	4
Termien määrittelyä	5
Erojuridiikkaa	7
Avoero	7
Avioeron hakeminen	7
Juridinen huoltajuus ja vanhemmuus	8
Juridisen vanhemmuuden ja huoltajuuden ero suhteen päättyessä	9
Tapaamisoikeus erityisen läheiseen aikuiseen	12
Lapsen asioista huolehtiminen	12
Lastenvalvoja	12
Perheasioiden sovittelu	12
Asiantuntija-avusteinen sovittelu	13
Käräjäoikeus	13
Sateenkaariperhe asiakkaana	15
Eron toteuttaminen käytännössä	16
Lapsen asioista sopiminen	16
Sovittavia asioita	18
Jos vasta harkitset eroamista	20
Eroaminen – mitä se on?	22
Sateenkaariperhe-eron tunnuspiirteitä	23
Lähipiiri – tuki vai rasite	24
Vanhemman transidentiteetin merkitys erossa	26
Eron erityispiirteet useamman kuin kahden vanhemman perheissä	26
Ero uusperheessä	29
Lapsi erossa	30
Lapsen tarpeet	30
Sisarussuhteet	32
Lapsen suhde perheenjäseniinsä muuttuu	32
Lapsen tukeminen vanhempien erotessa	33
Lapsen erohaasteet	35
Elämää eron jälkeen	37
Vanhemmuuden haasteet	37
Tukea erovaiheeseen	38
Eroseminaarit ja muut vertaisryhmät	41
Tärkeitä verkko-osoitteita	41
Eroa käsitteleviä kirjoja lapsille	42
Erokirjallisuutta aikuisille	43

Johdanto

Vanhempiensa eron kokee Suomessa vuosittain 30 000–40 000 lasta. Tähän joukkoon mahtuu myös merkittävä määrä sateenkaariperheiden lapsia. Sateenkaariperheet ovat hyvin moninainen joukko. Suomen lait eivät kohtelee kaikkia perheitä tasavertaisesti. Moni 2000-luvun lakiuudistus on tähdännyt siihen, että lapsen asema olisi myös sateenkaariperheen vanhempien eron kohdalla aiempaa turvatumpi. Yhä kuitenkin esimerkiksi lapset, joilla on useampi kuin kaksi vanhempaa, eivät nauti lain suojaa suhteessaan kaikkiin vanhempiinsa. Vanhempien pitää myös usein tehdä toimenpiteitä, jotta kaikki mahdolliset lait ulottuvat lapseen asti, ja tämän lisäksi vanhempien pitää toiminnallaan turvata lapsen oikeudet ja etu, sillä mikään laki ei sitä voi yksin tehdä.

Tämän oppaan tarkoitus on tuoda eronneelle, eroavalle tai eroa pohtivalle sateenkaariperheen vanhemmalle tietoa eron toteutuksesta, käytännön järjestelyistä ja eron vaikutuksista. Oppaan tavoitteena on auttaa selviytymään erosta eteenpäin niin, että kaikki osapuolet, erityisesti lapset, säästyvät tarpeettomalta kärsimykseltä, löytävät uusia voimavaroja ja näkevät eron jälkeisen elämän monet mahdollisuudet. Ero on yksi elämän suurimmista kriiseistä. Erityisen suuri mullistus se on, jos mukana on lapsia. Kukaan, joka ei ole kokenut eroamista suhteesta, jossa on lapsia, ei voi tietää, miten suuri ja laajalti vaikuttava kriisi se voi olla. Kriisi ei kuitenkaan ole välttämättä pelkästään huono asia. Ero vaikuttaa suuresti aikuisten elämään. Vielä merkittävämmän se vaikuttaa niiden lasten elämään ja koko maailmankuvaan, itsetuntoon sekä turvallisuuden tunteeseen, joiden vanhemmat eroavat. Lapsen persoonallisuus vaikuttaa siihen, millainen vaikutus vanhempien erolla on lapseen. Vielä hyvin paljon merkittävämpi vaikutus lapsen erokokemukseen ja erosta selviämiseen on sillä, kuinka hyvin tai huonosti vanhemmat eronsa hoitavat. Erokokemus voi opettaa niin aikuisille kuin lapsillekin monia elämän kannalta tärkeitä asioita.

Koska erossa vanhemmat eivät aina kykene ajattelemaan lapsen, itsensä ja ex-puolisonsa parasta, yhteiskunta tukee eroavia pareja monenlaisin palveluin. Myös lait pyrkivät suojaamaan lasta ja muita osapuolia eron myllerryksessä. Sateenkaariperheiden osalta tämä turvaverkko ei aina toimi. Sateenkaariperheiden lapset ovat siis erityisen haavoittuvassa asemassa. Siksi sateenkaariperheiden vanhemmilta vaaditaan erossakin aivan erityistä kypsyysyttä ottaa lasten erityiset haavoittuvuudet huomioon. Epäreilua, kyllä, mutta lasten kannalta välttämätöntä.

Termien määrittelyä

Sateenkaariperhe, joka eron kohtaa, voi olla muodostunut monin eri tavoin. Perheissä löytyy myös monen muotoista vanhemmuutta. Tässä avataan niistä eroa silmällä pitäen tärkeimmät käsitteet.

Kumppanuusvanhemmuus on suunniteltua ja jaettua vanhemmuutta, jossa vähintään kaksi henkilöä ilman keskinäistä rakkaussuhdetta ryhtyy yhteisestä sopimuksesta vanhemmiksi yhteiselle lapselle.

Kun kumppanuusperheessä on useampi kuin kaksi vanhempaa, sitä voidaan kutsua **apilaperheeksi**. Apilaperheessä lasta on alusta alkaen yhteistuumin valmistautunut vanhemmoimaan useampi kuin kaksi vanhempaa. Vanhemmat perustavat perheen joko ystäviensä kanssa tai ovat tutustuneet toisiinsa vasta perheenperustamismielessä. **Kolmiapilaperheessä** pariskunta jakaa vanhemmuuden itsellinen henkilön naisen kanssa. **Neliapilaperheessä** vanhemmiksi ovat ryhtyneet kaksi pariskuntaa yhdessä, yleisimmin naispari ja miespari. Lapsella on jo syntyessään neljä vanhempaa.

Uusperheen muodostavat aikuiset ja ainakin yksi ennen heidän nykyistä pari/monisuhdettaan syntynyt lapsi sekä mahdolliset yhteiset lapset. Lapset ovat voineet syntyä samaa tai eri sukupuolta olevien vanhempien liittoihin ja uusperhe voi rakentua vanhemman edellisen liiton mallista riippumatta samaa tai eri sukupuolta olevien aikuisten ympärille.

Ydinperhe koostuu kahdesta vanhemmasta ja heidän yhdessä hankkimistaan lapsista riippumatta siitä kenen lapset biologisesti ovat. Esimerkiksi naispari, jonka lapset ovat saaneet alkunsa klinikalla, muun lahjoittajan avustuksella tai lapsilla ei muutoin ole tosiasiallista isää. Miesparin ydinperheessä lapset ovat sijaissynnyttäjän synnyttämiä, adoptoituja tai biologinen äiti ei muuten ole läsnä lasten elämässä.

Kaikenlaisissa sateenkaariperheissä voi olla **sukupuolen moninaisuutta**. Tämä tarkoittaa, että ainakin yksi vanhemmista kuuluu sukupuolivähemmistöön eli on esim. transsukupuolinen tai muunsukupuolinen. Synnyttäjänä on saattanut toimia yhtä hyvin isä tai siittiöt voivat olla äidiltä peräisin.

Polyperheessä / monisuhteisessa perheessä vanhemmilla voi olla useita samanaikaisia intiimisuhteita. Se tarkoittaa, että vanhemmat tai osa vanhemmista elää polyamorisessa suhteessa. Lapsella voi olla useampia kuin kaksi vanhempaa, mutta välttämättä kaikki perheen aikuiset eivät ole vanhemman roolissa.

Biologinen vanhemmuus: Biologisia vanhempia ovat lapsen synnyttänyt sekä siittänyt henkilö.

Sosiaalinen vanhemmuus: Sosiaalinen vanhempi on aktiivisesti mukana lapsen elämässä. Sosiaalisella vanhemmalla tarkoitetaan usein sitä vanhempaa, joka ei ole lapsen biologinen ja/tai juridinen vanhempi.

Oikeudellinen/Juridinen vanhemmuus: Lapsen synnyttäneestä tulee automaattisesti lapsen juridinen vanhempi. Jos synnyttäjä on naimisissa miehen kanssa, tulee miehestä automaattisesti lapsen toinen juridinen vanhempi. Juridisesti vanhemmaksi voi tulla myös tunnustamalla isyyden tai äitiyden ja adoption kautta käräjäoikeuden päätöksellä. Juridisesta vanhemmuudesta voi luopua. Luopuminen vaatii käräjäoikeuden päätöksen. Lapsella on oikeus tavata juridista vanhempaansa, saada tältä elatusta ja periä tämä.

Geneettinen vanhemmuus: Lapsen geneettiset vanhemmat ovat ne, joiden geeniperimää lapsi kantaa mukanaan. Geneettisiä vanhempia ovat myös munasolujen ja siittiöiden lahjoittajat.

Tosiasiallinen vanhemmuus: Tosiasiallisia vanhempia ovat ne, jotka ovat aktiivisesti ja pitkäjännitteisesti mukana lapsen elämässä, riippumatta juridisesta asemastaan suhteessa lapseen.

Erojuridiikkaa

Oppaassa tarkastellaan ensisijaisesti eroa pariskuntien näkökulmasta ja selkeyden vuoksi puhutaan kuin lapsella olisi vain kaksi vanhempaa, ne jotka ovat eroamassa tai eronneet. Oppaasta löytyy erikseen osio, jossa käydään läpi kumppanuus, apila- ja uusperheissä sekä monisuhteisissa perheissä tapahtuvien erojen erityispiirteitä.

Avoero

Yli viisi vuotta avoliitossa eläneet puoliset, riippumatta heidän sukupuolestaan, tai avopari, jolla on lapsia, voivat hakea erossa omaisuuden jakoa tai tasoitusta. Laki mahdollistaa sen, että pitkään yhdessä eläneet ovat taloudellisesti entistä tasa-arvoisemmassa suhteessa keskenään. Esimerkiksi jos kaikki yhdessä hankittu omaisuus on merkitty vain toisen nimiin, niin myös toisella osapuolella on oikeus/mahdollisuus saada erossa osa tästä omaisuudesta eli hyvitystä. Oikeus hyvitykseen voi olla mahdollista, jos puoliso on auttanut avopuolisoaan kartuttamaan omaisuuttaan ja omaisuuden jakaminen vain omistussuhteen perusteella merkitsisi hyötymistä puolison kustannuksella. Irtain omaisuus katsotaan yhteiseksi, ellei pystytä selvittämään, kenelle mikäkin esine kuuluu.

Avioeron hakeminen

Ero rekisteröidystä parisuhteesta tai avoliitosta haetaan oman asuinpaikkakunnan käräjäoikeudelta. Ero voidaan panna vireille yhdessä tai vain toisen osapuolen toimesta. Eron hakemisesta veloitetaan käsittelykulut maistraatin hinnaston mukaan. Kun ero on laitettu vireille, alkaa niin kutsuttu harkinta-aika. Se on pituudeltaan 6–24 kuukautta. Aikaisintaan kuuden kuukauden kuluttua ensimmäisestä eron hakemisesta voidaan hakea lopullista eroa (ns. kakkosvaihe). Kakkosvaiheen voivat laittaa vireille molemmat yhdessä tai kumpi vain pariskunnan osapuolista, riippumatta siitä kumpi on hakenut ykkös vaiheen eroa. Eron voi saada ilman harkinta-aikaa, jos pystytään osoittamaan, että pariskunta on asunut ennen eron hakemista erillään, asumuserossa, vähintään kaksi vuotta. Eron toinen vaihe täytyy laittaa vireille viimeistään kahden vuoden kuluessa ensimmäisestä erohakemuksesta. Ellei lopullista eroa haeta kahden vuoden sisällä, ero raukeaa. Jos vielä haluaa eron tämän jälkeen, täytyy aloittaa uudelleen ykkös vaiheesta. Myös lopullisen eron hakeminen on maksullista. Maksu suoritetaan erohakemuksen jättämisen yhteydessä.

Viimeistään eron toisessa vaiheessa tulee suorittaa omaisuuden ositus. Ellei parilla ole avioehtoa, menee kaikki omaisuus puoliksi. Osituksen ja ositus sopimuksen voi tehdä lakimies. Käytännössä kukaan ei valvo onko ositus tehty, mutta ositus sopimusta saatetaan vaatia esimerkiksi vuokra-asuntoa hakiessa tai verotuksen yhteydessä. Kumpikin eron osapuoli voi vaatia virallista ositusta. Jos osituksesta ei päästä sopuun, voidaan eroa hakiessa tai myöhemmin jättää pyyntö, että pariskunnalle määrätään pesänjakaja suorittamaan omaisuuden jako. Avioehto tulee olla tehtynä ennen kuin eroa haetaan.

Erohakemuksessa voi myös vaatia yhteiselämän lopettamista, jos puoliset eivät pysty

sopimaan siitä, kumpi jää asumaan yhteiseen asuntoon. Tällaisessa tilanteessa tuomioistuin joutuu ratkaisemaan, kumpi saa jäädä asuntoon asumaan. Jos kyseessä on omistusasunto, päätetään omaisuuden osituksessa kummalle asunto lopulta jää.

Jos kumpikin eroavista vanhemmista on yhteisten lasten juridisia vanhempia, voivat he

jo ensimmäisen avioeronhakemuksen yhteydessä jättää tuomioistuimen hyväksyttäväksi sopimuksen lasten asumisesta, huollosta, elätkesestä ja tapaamisesta.

Juridinen huoltajuus ja vanhemmuus

Juridinen vanhemmuus ja huoltajuus mielletään usein samaksi asiaksi. Sitä se ei kuitenkaan ole, ja sateenkaariperheiden kohdalla huoltajuuden ja vanhemmuuden erolla on ratkaiseva merkitys.

Kun lapsi saa alkunsa hedelmöityshoidoilla pariskunnan pitää tehdä yhteinen hoitosuostumus. Tämä suostumus antaa ei-synnyttävälle vanhemmalle sukupuolestaan riippumatta mahdollisuuden tunnustaa vanhemmuutensa joko lastenvalvojalla lapsen syntymän jälkeen tai mikä yleisempää ja suositeltavaa neuvolassa ennen lapsen syntymää. Ennen syntymää tunnustettu vanhemmuus tuo mukanaan automaattisesti myös huoltajuuden. Syntymän jälkeinen tunnustus sisältää huoltajuuden vain, jos synnyttäjä sitä puoltaa. Yhteiset hedelmöityshoidot ja vanhemmuuden tunnustaminen eivät edellytä avoliittoa eivätkä yksityisellä klinikalla asioidessa edes avoliittoa. Koska suurin osa sateenkaariperheiden lapsista syntyy hedelmöityshoitojen

seurauksena, enemmistöllä on jo vauvasta saakka kaksi juridista vanhempaa, jotka ovat myös heidän huoltajiaan.

Jos raskaus on saatettu alulle muualla kuin klinikalla, vanhemmuuden voi tunnustaa vain se henkilö, jonka siittiötä on käytetty lapsen alulle saattamiseen. Synnyttäjän aviopuoliso voi adoptoida lapsen perheen sisäisellä adoptiolla. Ellei pariskunta hae ja saa perheen sisäistä adoptiota, on lapsella vain yksi juridinen vanhempi ja toiselle eli sosiaaliselle vanhemmalle, voi hakea lapsen (oheis)huoltajuutta. Jos lapsella on vain yksi juridinen vanhempi, juridinen vanhempi on myös huoltaja. Huoltajuutta voivat hakea myös ne, jotka eivät ole naimisissa.

Juridinen huoltajuus	Juridinen vanhemmuus
• huoltajana voi toimia vanhempi tai muu aikuinen, jonka huoltajuuden tuomioistuim vahvistaa • Voi olla useampia kuin kaksi • Huoltaja päättää lapsen asioista muiden huoltajien kanssa • Huoltaja saa tietoa lapsen asioista • Huoltajalla ei ole lapsen elatusvelvollisuutta • Lapselle ei voi vahvistaa tapamisoikeutta huoltajaan • Lapsi ei peri huoltajaa	• Juridinen vanhempi voi olla lapsen synnyttäjä, synnyttäjän aviomies, lapsen vanhemmuuden tunnustanut henkilö tai adoptiovanhempi • Voi olla enintään kaksi • Ei välttämättä ole lapsen huoltaja • Vanhemmalla on velvollisuus elättää lasta • Lapsella oikeus tavata vanhempaa • Lapsella oikeus perintöön vanhemmalta

Juridisen vanhemmuuden ja huoltajuuden ero suhteen päättyessä

Perheen sisäinen adoptio voidaan vahvistaa vain rekisteröidysissä parisuhteessa ja avioliitossa eläville. Kun ero on laitettu vireille, adoptiota ei voida enää vahvistaa. Jos perheen sisäinen adoptio tai vanhemmuuden tunnustaminen on tehty, on lapsella kaksi juridista vanhempaa. Vanhemmuuden tunnustamisen voi tehdä myös eron jälkeen. Samaa sukupuolta olevat Juridiset vanhemmat voivat tehdä keskinäisiä sopimuksia lasta koskevista asioista samalla tavoin kuin eri sukupuolta olevat juridiset vanhemmat. Lastenvalvojat ja muut

eroa sovittelevat tahot suosittelevat sopimusten tekemistä ja ovat valmiita miettimään yhdessä myös samaa sukupuolta olevien vanhempien kanssa, mikä heidän perheelleen on paras ratkaisu.

Jos juridisia vanhempia on vain yksi, niin hän on erotilanteessa se, joka voi halutessaan päättää missä lapsi asuu ja tapaako lapsi toista sosiaalista (ei-juridista) vanhempaansa. Sosiaalisella vanhemmalla, jolla on huoltajuus, on huoltajana kuitenkin oikeus tulla kuulluksi lapsen asioista sovittaessa. Jos lapsella on vain yksi juridinen vanhempi, mutta huoltajuus on haettu myös sosiaaliselle vanhemmalle, lapsen vakituiseksi asuinpaikaksi voidaan määrätä huoltajien tahdon mukaisesti joko juridisen tai sosiaalisen vanhemman koti. Jos sosiaalinen vanhempi ei ole huoltaja, ei lapsi voi eron jälkeen jäädä virallisesti asumaan hänen luokseen. Juridinen vanhempi voi myös luopua lähihuoltajuudestaan sosiaalisen vanhemman hyväksi. Huoltajaksi voidaan pyytää määräämään myös aikuinen, joka ei (enää) asu lapsen ja tämän toisen huoltajan kanssa samassa osoitteessa.

	Lapsen asuminen	Tapaamis-oikeus	Elatus	Oikeudet
Kaksi juridista vanhempaa	Lapsi voi asua kumman vain luona Vanhemmat keskenään tasa-arvoisessa asemassa lapsen asioista päätettäessä	Molemmilla vanhemmillä oikeus/velvollisuus tavata lastaan Tapaamissopimus vahvistetaan lastenvalvojalla tai päätöksen tekee tuomioistuin	Molemmilla vanhemmillä on elatusvelvollisuus	Molemmilla Yhtäläiset juridiset oikeudet ja velvollisuudet lasta kohtaan
Molemmat vanhemmat huoltajia, mutta vain toinen juridinen vanhempi	Lapsi voi asua kumman vain luona Käytännössä juridisella vanhemmalla on valta päättää asuinpaikasta	Huoltajalla ei ole tapaamisoikeutta eikä –velvoitetta Lapselle voidaan hakea käräjäoikeudelta oikeutta tavata eri kodissa asuvaa huoltajaansa Käytännössä juridisella vanhemmalla on valta päättää tapaamisista	Lapsen juridinen vanhempi saa Kelan elatustukea Sosiaalisella vanhemmalla ei elatusvelvollisuutta, mutta laki ei kiellä maksamasta lapsen kuluja	Huoltajat päättävät yhdessä lapsen asumisesta, assistista, nimestä, sairaanhoidosta, uskontokunnasta ja koulusta. Huoltajien velvollisuutena on turvata lapsen tasapainoinen kehitys, hyvinvointi ja läheiset ihmissuhteet lapsen yksilöllisten tarpeiden ja toivomusten mukaisesti
Toinen vanhemmista juridinen vanhempi Ja huoltaja, toinen vain sosiaalinen vanhempi	Lapsi voi asua kumman vain luona, mutta vain juridisen vanhemman suostumuksella	Sosiaalisella vanhemmalla ei tapaamisoikeutta eikä –velvoitetta, mutta käräjäoikeudelta voidaan hakea lapselle tapaamisoikeutta häneen Juridisella vanhemmalla on virallinen päätösvalta kaikissa lasta koskeissa asioissa	Lapsen juridinen vanhempi saa Kelan elatustukea Sosiaalisella vanhemmalla ei elatusvelvollisuutta, mutta laki ei kiellä maksamasta lapsen kuluja	Sosiaalisella vanhemmalla ei mitään oikeuksia eikä myöskään velvollisuuksia lasta kohtaan Hänellä ei ole oikeutta saada lapsesta tietoa viranomais- tahoilta, ellei hänelle erikseen ole huoltajan luvalla haettu tiedonsaantioikeutta

Tapaamisoikeus erityisen läheiseen aikuiseen

Vuodesta 2019 lähtien laki on mahdollistanut tapaamisoikeuden vahvistamisen myös muun henkilön kuin juridisen vanhemman ja lapsen välille. Lapselle voidaan vahvistaa tuomioistuimessa oikeus tavata hänelle erityisen läheistä henkilöä, jonka kanssa hänellä on lapsen ja vanhemman väliseen suhteeseen verrattava vakiintunut suhde.

Tapaamisoikeuden tarkoituksena on turvata lapsen oikeus läheiseen suhteeseen vanhempansa kanssa, jonka luona lapsi ei asu. Näin ollen tapaamisoikeus perinteisesti solmitaan lapsen ja hänen vanhempansa välille. Jos vanhempien eron toinen osapuoli ei ole lapsen juridinen vanhempi, voidaan lapselle hakea oikeutta tavata häntä. Tapaamisoikeutta voivat hakea vanhemmat yhdessä tai se vanhempi yksin, joka lasta haluaisi tavata.

Lapsen asioista huolehtiminen

Lastenvalvoja

Jos lapsella on kaksi juridista vanhempaa, voivat vanhemmat käydä lastenvalvojan luona tekemässä sopimuksen lapsen asumisesta, elatuksesta ja tapaamisista. Lastenvalvoja vahvistaa sopimuksen ja siitä tulee lainvoimainen.

Jos eron molemman osapuolet eivät ole lapsen juridisia vanhempia, voi pariskunta silti käydä lastenvalvojan kanssa suunnittelemassa lapsen huolto- ja elatusasioita. Lastenvalvoja ei kuitenkaan voi vahvistaa heidän tekemäänsä sopimusta, vaikka se olisi kirjallinenkin. Sopimus ei ole lainvoimainen. Kirjallinen sopimus kannattaa kuitenkin aina tehdä. Se on kummallekin osapuolelle todiste ja muistutus siitä, mitä lasten suhteen on yhdessä päätetty.

Perheasioiden sovittelu

Elleivät vanhemmat ole täysin yksimielisiä lapsen asioista tai haluavat saada ulkopuolisen näkemyksen, on suositeltavaa käydä sovittelijalla. Suomen lain mukaan avioliitosta tai rekisteröidystä parisuhteesta eroavilla lapsiperheillä on oikeus ilmaiseen perheasioiden sovitteluun. Sovittelua suorittavat tahot vaihtelevat kunnittain. Sovittelun ideana on, että asiantuntijan avustuksella vanhemmat löytäisivät yhteisen ymmärryksen lapsen asioiden hoitamisesta ja järjestämisestä eron jälkeen. Sovittelun jälkeen sovitut asiat täytyy käydä kirjaamassa ylös ja vahvistamassa lastenvalvojan luona.

Asiantuntija-avusteinen sovittelu

Asiantuntija-avusteinen sovittelu eroaa tavallisesta perheasioiden sovittelusta siinä, että siellä voidaan samantien vahvistaa vanhempien sovittelun tulos. Asiantuntija-avusteisessa sovittelussa on paikalla vanhempien lisäksi vähintään tuomari ja lapsen näkökulmaa edustava ammattilainen, usein psykologi. Sovittelun periaate on, että lapsen vanhemmat pyrkivät yhdessä sovittelijan kanssa pääsemään yhteiseen ratkaisuun siitä, kuinka lasten asiat on eron jälkeen paras hoitaa.

Mikäli sovittelusta huolimatta ristiriidat lapsen asioissa ovat liian suuret eikä sovittelu tuota tulosta ja sopimukseen ei päästä, voivat lapsen juridiset vanhemmat jatkaa asian puimista kärjäoikeudessa. Lapsen edun mukaista on, että vanhemmat pääsevät sopimukseen oikeudessa taistelemisen sijaan.

Kärjäoikeus

Kärjäoikeudessa voidaan vahvistaa juridisten vanhempien sopimuksia sekä osa huoltajien välisistä sopimuksista. Jos juridiset vanhemmat eivät pääse yhteisymmärrykseen lapsen asioista, voi kärjäoikeus ratkaista ne parhaaksi katsomallaan tavalla. Kärjäoikeuden päätöksen saaneiden sopimusten sisältöä voi muuttaa vain kärjäoikeudessa. Kärjäoikeus voi määrätä lapsen vanhemmat sovitteluun.

Lapsi kärsii, jos eron jälkeen vanhempien pääseminen sopuun lapsen asioista venyy kovasti. Pahimmillaan erojen käsittely oikeudessa saattaa pitkittyä vuosikausien pituiseksi, etenkin jos se sisältää vaatimuksia huoltajuuden suhteen. Oikeustaistelu vie asianosaisilta runsaasti voimavaroja ja on taloudellisesti rasittavaa.

Jos molemmat vanhemmat ovat juridisia vanhempia:

- kunnalla on velvollisuus tarjota ilmaista perheasioiden sovittelua
- lastenvalvoja voi vahvistaa asumis-, tapaamis- ja elatussopimuksen. Sopimukseen voi tehdä muutoksia vain yhdessä lastenvalvojan luona tai käräjäoikeudessa
- Jos lastenvalvojan luona ei päästä sopimukseen, voidaan mennä tuomioistuimen sovitteluun ja vahvistaa sopimus siellä
- Jos sopimukseen ei päästä, tuomioistuin tekee oman harkintansa mukaan päätöksen

Jos toinen vanhempi on huoltaja ja juridinen vanhempi, mutta toinen sosiaalinen vanhempi

- Rekisteröidystä parisuhteesta tai avioliitosta erottaessa kunnalla on velvollisuus tarjota ilmaista perheasioiden sovittelua, jos paris-kunnalla on lapsia
- Sovittelun mahdollisuutta voi kysyä myös avioliitosta eroaville
- Lastenvalvoja voi neuvoa asumis-, tapaamis- ja elatussopimuksen teossa, mutta ei voi vahvistaa sitä, eikä näin ollen sen noudattamista viralliselta taholta vaadita

Jos molemmat vanhemmat ovat lapsen huoltajia, mutta vain toinen on juridinen vanhempi:

- Rekisteröidystä parisuhteesta tai avioliitosta erottaessa kunnalla on velvollisuus tarjota ilmaista perheasioiden sovittelua, jos paris-kunnalla on lapsia
- Sovittelun mahdollisuutta voi kysyä myös avioliitosta eroaville
- Lastenvalvoja voi neuvoa asumis-, tapaamis- ja elatussopimuksen teossa, mutta ei voi vahvistaa sitä, eikä näin ollen sen noudattamista viralliselta taholta vaadita
- Käräjäoikeudelta voi pyytää vahvistusta lapsen lähihuoltajuudelle sekä elatussopimukselle, mutta ei tapaamissopimukselle
- Käräjäoikeus ei voi tehdä ko. Asioiden tiimoilta päätöksiä huoltajan hyväksi juridisen vanhemman tahtoa vastaan

Sateenkaariperhe asiakkaana

Sovittelijalla tai lastenvalvojalla ei välttämättä ole aiempaa kokemusta samaa sukupuolta olevien erojen parissa työskentelystä tai sukupuolen tai seksuaalisuuden moninaisuudesta. Työntekijän tietämättömyys tai ennakkoluulot eivät saa olla uhka lapsen edun ja oikeuden toteutumiselle vanhempien erotessa. Sovittelijoilla on yleensä vankka kokemus haastavasta sopimuksenteosta, mutta heillä ei välttämättä ole minikäänlaista käsitystä sateenkaariperheiden erityistarpeista.

Vanhempien tulee vaatia, että työntekijä käyttää riittävästi aikaa selvittääkseen, keitä kuuluu lapsen perheeseen, miten vanhemmuus toteutuu, millaiset ovat lapsen suhteet kuhunkin vanhempaansa sekä mitkä ovat lapsen tarpeet. Lapsen hyvinvoinnin ja oikeuksien toteutumisen kannalta on välttämätöntä, että työntekijä tapaa kaikki lapsen tosiasialliset vanhemmat, myös he, joilla juridisia oikeuksia ja velvoitteita ei ole. Jos työntekijä vaikuttaa epävarmalta tai tuo esille tiedon ja kokemuksen puutteen työntekoa haittaavana tekijänä, voi häntä pyytää hankkimaan lisätietoa esimerkiksi Sateenkaariperheet ry:ltä tai Seta ry:ltä. Motivoitumattoman työntekijän voi vaihtaa toiseen.

Eron toteuttaminen käytännössä

Lapsen asioista sopiminen

Ainakin kumppanuusperheiden, mutta monesti myös muunlaisten sateenkaariperheiden, vanhemmat ovat tehneet aiesopimuksen, johon on kirjattu, miten tosiasiallista vanhemmuutta toteutetaan, millaiset ovat asumis-, tapaamis- ja elatuskuviot vanhempien ollessa yhdessä ja millaiset, jos erotaan. Eron jälkeistä elämää suunniteltaessa aiesopimus olisi syytä kaivaa esiin. Aiesopimus on periaatteessa juridisesti sitova, mutta sen pohjalta viranomaiset eivät voi toimeenpanna lapsen elämään liittyviä ratkaisuja, kuten tapaamisia. Erotilanteessa aiesopimus kuitenkin muistuttaa vanhempia siitä, mitä yhdessä on sovittu silloin kuin ”kaikki oli vielä hyvin”. Palaaminen aiemmin tehtyjen sopimusten äärelle voi auttaa toimimaan järkevästi ja lapsen tarpeita ajatellen. Lapselle kaikki hänen elämänsä kuuluvat vanhemmat ovat tärkeitä riippumatta siitä, ovatko he juridisia, biologisia vai sosiaalisia vanhempia. Biologinen vanhempi ei välttämättä ole ydinperheessäkään lapsen ensisijainen hoivaaja ja kasvattaja tai tärkein ja läheisin vanhempi. Erotilanteessa lapselle tulisi turvata oikeus säilyttää yhteys kaikkiin tosiasiallisiin vanhempiinsa.

Oli molemmilla vanhemmilla huoltajuus tai ei, voivat he yhdessä pohtia ja sopia heille ja heidän lapsilleen sopivimmat asumis-, tapaamis- ja elatuskuviot eron jälkeen. Vanhemmat voivat sitoutua sopimukseen, vaikka mikään virallinen taho ei niiden laatimisessa olisi mukana tai tuomioistuin olisi niitä vahvistanut.

Vaikka eron hetkellä saattaa tuntua, että sopimisesta ei tule ikinä mitään ja ex-puoliso näyttäytyy vain ikävässä valossa, kannattaa muistuttaa itseään siitä, että myös eroon liittyvät tunteet laimenevat. Joskus tilanne saattaa kuitenkin tulehtua niin pahasti, että voi olla tarpeen ottaa mieluummin aikalisä ja olla olematta yhteydessä kuin käydä taistelua ”verissä päin”. Etäisyyden ottaminen tilanteeseen antaa rauhan pohdita, mikä itselle on tärkeää, mitä lapset tarvitsevat ja miten toivoisi toimittavan. Erosasta täytyy ex-puolisosta tehdä myös henkinen pesäero, joka saattaa vaatia repiviäkin tunteita ja riitoja. Kaiken myllerryksen keskellä on kuitenkin muistettava, että lapset ovat syyttömiä vanhempiensa eroon ja heille pitää luoda turvalliset elinolosuhteet.

Koska vanhempien ero useimmiten on lapselle pelottava kokemus ja sisältää pelkoa hylätyksi tulemisesta ja menettämisestä, voi epätietoisuus siitä, milloin tapaa toista vanhempaa, olla lapselle hyvin traumaattinen. Lapselle muutamankin viikon ero tällaisessa tilanteessa tuntuu epätoivoisen pitkältä. Jos vanhempi ei pysty tapaamaan lasta, voivat vanhemmat pohtia, voisiko kuitenkin olla mahdollista, että vanhempi on

lapsen yhteydessä puhelimitse tai lähettää hänelle postia. Jos vanhempien tilanne kuitenkin on riistäytymässä käsistä niin pahasti, että vähiten huono vaihtoehto on, että toinen vanhemmista ei tapaa edes lapsiaan ennen kuin vanhemmat pääsevät sopimukseen tai tuulettelevat tahoillaan, tulee tästä kertoa selkeästi lapselle.

”Lapselle voi kertoa, että koska vanhemmat ovat rakastaneet toisiaan syvästi, on eron tekeminen hyvin vaikeaa.”

Lapselle voi kertoa, että koska vanhemmat ovat rakastaneet toisiaan syvästi, on eron tekeminen hyvin vaikeaa. Ja koska molemmat/kaikki vanhemmat rakastavat lasta enemmän kuin mitään, on vanhempien erotilanteessa vaikea päästä yhteisymmärrykseen, kuinka lapsen asiat tulisi hoitaa. Joskus aikuiset tarvitsevat miettimisaikaa voidakseen tehdä viisaita päätöksiä. Jotta riitaa ei tule enempää ja sopuun päästään mahdollisimman nopeasti, ovat vanhemmat katsoneet parhaaksi, että he eivät ole millään tavalla tekemisissä toistensa kanssa. Lapsi kaipaa turvakseen konkreettista tietoa, joten hänelle tulee esimerkiksi kertoa, että nyt ei ole vielä päästy yhteisymmärrykseen, mutta on sovittu että tilannetta katsotaan uudelleen kuukauden tai viidentoista yön kuluttua.

Erotilanteessa lapsen parasta ajatteleva vanhempi asettaa omat tarpeet taka-alalle ja lapsen tarpeet ensisijalle. Lapselle on aina haitallista, jos hänen vanhempiaan arvostellaan ja haukutaan, tapahtui se suoraan lapselle, lapsen kuullen tai lapsen lähipiirille. Erotilanteessa kumpikin osapuoli joutuu sen karvaan tosiasian eteen, että jokin meni pieleen, asiat eivät menneet toivotulla ja suunnitellulla tavalla. Myös ex-kumppanin haaveet murtuivat. Epäonnistumisen ja elämän suunnan muuttumisen tuomien tunteiden takia eron jälkeisistä ratkaisuista lasten suhteen ei tunnu löytyvän yhtään täysin tyydyttävää vaihtoehtoa. Vanhemmat joutuvat joustamaan ja pohtimaan moneneen kertaan, mikä olisi paras mahdollinen vaihtoehto, mikä toiseksi ja kolmanneksi paras ja mikä on lopulta heille riittävän hyvä vaihtoehto. Tärkeintä on taata lapselle oikeus kaikkiin vanhempiinsa, riittävään toimeentuloon, hoivaan ja turvaan.

Koska lapsen juridiset suhteet vanhempiinsa voivat olla monenlaiset, ei yhteiskunta aina pysty sateenkaariperheissä toimimaan lapsen tarpeista ja edusta huolehtijana. Yhteiskunnan turvan ollessa vaillinainen, vanhempien on usein kyettävä huolehtimaan itse lapsensa oikeuksien toteutumisesta. Ero saadaan harvoin toteutettua pelkässä hyvässä yhteisymmärryksessä. Myös siinä vaiheessa, kun riidat ovat kiivaimmillaan ja tunteet käyvät kuumina, on kyettävä sopimaan järkevästi tapaamiset ja muut kuviot lapsen parhaaksi. Vaikka puoliso tuntuisi vastenmielisimmältä olennolta, mitä maa päällään kantaa, on hän lapsen toinen vanhempi, ja lapselle rakas ja tärkeä. Jos sinä et huolehdi lapsesi oikeuksista ja turvaa hänen hyvinvointiaan, ei hänen etuaan välttämättä valvo kukaan.

Sovittavia asioita

- 1. Kenen luona lapsi on kirjoilla?** Nykyisen lainsäädännön mukaan lapsi voi olla kirjoilla vain yhdessä osoitteessa kerrallaan. Lapsen virallinen asuinpaikka määrittelee mikä on hänen lähikoulunsa, terveysasemansa, hammashoitolansa jne. Kouluun voi kyllä hakea muuallekin kuin omana lähikouluun. Lapselle voidaan hakea päiväkotipaikkaa myös muusta kuin lähialueen päiväkodeista. Osa kunnista on tehnyt sopimuksen, että lapsi voi saada päiväkotipaikan perheen tarpeiden mukaan yli kuntarajojen. Muutamissa kaupungeista käyttämänsä terveysaseman voi myös valita, mutta suurimmassa osassa lähiterveysasema on ainoa, joka palvelee. Se vanhempi, jonka kanssa lapsi virallisesti asuu, on vanhemmista ainoa, jonka mahdollisessa asumistuessa otetaan lapsi huomioon. Myös toimeentulo- ja työttömyystukea myönnettäessä otetaan huomioon vain lapsi, joka on kirjoilla hakijan taloudessa. Kelan maksama lapsilisä ja elatustuki maksetaan lähtökohtaisesti lapsen lähivanhemmalle.
- 2. Milloin siirrytään asumuseroon?** Kumpi jää asumaan nykyiseen kotiin vai jääkö kumpikaan? Pyritäänkö hankkimaan uudet asunnot samasta kaupungista tai samalta asuinalueelta? Vai asuuko lapsi yhdessä kodissa aikuisten asuessa siellä vuorotellen hänen kanssaan.
- 3. Kuinka paljon lapsi viettää aikaa kunkin vanhemman luona?** Mikä on juuri tälle lapselle hyvä ratkaisu? Minkälaisiin järjestelmiin vanhemmat ovat työn puolesta kykeneväisiä? On tärkeää muistaa, että muiden ratkaisut eivät välttämättä toimi omalla kohdalla. Onko vanhemmuus suhteellisen tasan jaettua, ja lapsi yhtä paljon kummankin vanhemman luona? Minkä pituisia ovat jaksot, jotka lapsi on kunkin vanhemman luona? Halutaanko vanhemmuus jakaa mahdollisimman tasan? Jos lapsi elää 50 % toisen vanhemman kanssa ja 50 % toisen vanhemman kanssa, vaatii se vanhemmilta toimivaa yhteistyötä sekä lähekkäin asumista. Tasajakomalli ei välttämättä ole paras mahdollinen aivan pienimmille lapsille, mutta leikki- ja kouluikäisille se hyvin hoidettuna saattaa olla oikein hyvä vaihtoehto. Jos lapsi viettää aikaa etävanhemman luona joka toinen viikonloppu tai harvemmin, ovat vanhempien roolit keskenään hyvin erilaiset.
- 4. Miten jaetaan lapsen kesälomat, muut loma-ajat, joulut, juhannukset ja vappu?** Kuinka paljon lapsi on kenenkin luona ja milloin? Lapsen mennessä kouluun lapsen loma-ajat ovat tiukemmin määriteltyjä kuin päiväkotiaikana. Miten toimitaan syntymäpäivien kanssa. Järjestääkö kumpikin tahollaan lapselle omat juhlat ja kutsuu sinne oman sukunsa ja lähipiirinsä vai juhlistaanko yhdessä. Miten halutaan toimia isän- ja äitienpäivien ja muiden juhlien kohdalla.

- 5. Miten lapsen elatus turvataan?** Kuka maksaa elatusapua ja kuinka paljon? Kuka maksaa harrastukset, ulkovaatteet, leirimaksut ja isommat hankinnat? Kuinka paljon vanhempien toimeentulotasot eroavat toisistaan? Ei ole tarkoituksenmukaista, että kumpikaan vanhemmista joutuu taloudellisesti liian tiukalle elatusavun maksamisen tai sen puuttumisen takia. Jos lapsi on vanhemmillaan suunnilleen yhtä paljon ja vanhempien tulotaso on suunnilleen sama, eikä kummallakaan ole muita kuin yhteiset lapset elätettävänä, olisi reiluinta, että kumpikin osallistuisi lapsen kuluihin yhtä paljon. Lapsilisällä ja elatusmaksuilla tulee kustantaa lapsen menoja. Mitkä ovat yhteiset periaatteet siitä, mitä lapselle hankitaan? Miten toimitaan, jos toinen vanhempi tahtoo, että lapsella on kaikki vaatteet ja varusteet mahdollisimman kalliita ja niitä pitää olla monet samaa kokoa, mutta toinen vanhempi katsoo, että vähempikin määrä riittäisi ja osa voi olla kierrätettyä? Sovitaanko että yhdessä kustannetaan esimerkiksi yhdet ulkovaatteet ja jalkineet kutakin kokoa, mutta toinen voi halutessaan ostaa omilla rahoillaan lisävarusteita. Yleinen periaate on, että jos etävanhempi maksaa elatusapua, hoitaa lähivanhempi lapsen kaikki kulut, paitsi lapsen etävanhemman luona olost aiheutuneet kulut. Tällöin etävanhemmalla ei ole juridista velvollisuutta enää antaa erikseen rahaa lapsen kuluihin. Toki hän voi tahtoessaan niin toimia. Lapsen elatuksen tarpeesta on tehty viralliset laskelmat. Oikeusministeriö on julkaissut oppaan elatuksen arvioinnin tueksi (<https://oikeusministerio.fi/usein-kysytyja-julkaisuja>). Lastenvalvojilla ja tuomioistuimilla on käytössään elatuslaskuri, jolla saadaan helposti laskettua lapsen elatuksen tarve ja vanhempien maksukyky.
- 6. Miten hoidetaan tapaamiset isovanhempien, sukulaisten ja kummien kanssa?** Vastaako jokainen vanhempi siitä, että lapsi tapaa hänen sukulaisiaan ollessaan hänen luonaan? Voivatko vanhemmat olla tekemisissä ex-puolison suvun kanssa? Voiko lapsia luvata oman sukunsa isovanhemmille vain niinä aikoina, joina lapsi on itsellä vai menevätkö isovanhempien tapaamiset tärkeysjärjestyksessä vanhempien sopimien tapaamisaikataulujen edelle? Miten turvataan lapsen yhteydet muihin sukuihin perheissä, joissa lapsella on enemmän kuin kaksi vanhempaa?
- 7. Tehdäänkö aluksi määräaikainen sopimus?** Millaisin aikavälein sopimus tarkastetaan? Miten lapsen tarpeet ja tapaamisjärjestelyt mahdollisesti muuttuvat lapsen kasvaessa? Koululainen pystyy jo itse liikkumaan julkisilla kulkuvälineillä.

Jos vasta harkitset eroamista

Jokaisessa pari- tai monisuhteessa tulee aikoja, jolloin suhteen jatkaminen ei ole aivan selvää. Jokaisella suhteella on kriisinsä. Yksilön tai pari- tai monisuhteen kriisien ei tarvitse välttämättä tarkoittaa, että tarvitsisi erota. Kriiseistä voidaan useimmiten selvittää myös muilla tavoin. Suhteen yksilöt voivat selvittää oman henkilökohtaisen kriisinsä tai suhteen osapuolten väliset erimielisyydet saadaan ratkaistua joko yhdessä tai ammattilaisen avustuksella.

Etenkin pikkulapsivaihe on suhteelle rankkaa aikaa. Puolisosta saattaa nousta vanhemmuuden myötä esiin uusia piirteitä ja suhde puolisoon muuttuu perheen kasvaessa. Vanhemmuus antaa paljon, mutta on myös rankkaa työtä. Pieni ihmisenalku ottaa kaiken ajan ja energian, mitä hänelle ollaan valmiita luovuttamaan. Pikkulapsivaiheessa aikuisten suhde jää helposti taka-alalle ja puolison huomioiminen unohuu. Aikaa ja voimia puolisoina olemiseen ei helposti löydy. Pari- tai monisuhteista suhteista on mahdollista pitää hyvää huolta myös pikkulapsivaiheen aikana. Pienistä huomioista arjessa ja kunnioittavasta vuorovaikutuksesta on hyvä pitää kiinni pikkulapsivaiheessakin. Lisäksi on tärkeää muistaa, että myös aikuisilla on tarpeita, omia tai suhteisiin liittyviä. Lasten saamisen myötä niistä ei tarvitse luopua, vaan niitä kannattaa opetella tunnistamaan ja ilmaisemaan läheisille.

Vaikka suhde olisi jäänyt liian vähälle huomille, on yhteys läheisyys usein mahdollista löytää uudelleen. Moni on löytänyt liittonsa uutta kipinää ja moni erouhka jäänyt toteutumatta ihmissuhdeterapian ja rakkaussuhdekurssien avulla. Kurssveja ja tuokioita järjestävät esimerkiksi Sateenkaari-ihmisten perhesuhdekeskus, Parisuhdekeskus Kataja ja jotkut yksityiset tahot. Myös muiden järjestäjien kurseille ovat sateenkaariperheelliset yleensä olleet tervetulleita. Asian voi varmistaa ennen ilmoittautumista.

Kun asiat tuntuvat olevan huonosti, on vaikeista asioista puhuminen tärkeää. Suhteen osapuolten kannattaa avoimesti puhua tunteistaan, ajatuksistaan ja toiveistaan. Pitkässäkään suhteessa ei opita lukemaan toisen ajatuksia. Kun tuntee puolison ajatukset, tunteet ja tarpeet, on helpompi ymmärtää hänen toimintaansa ja olla tekemättä vääriä tulkintoja. Usein asiat selviävät puhumalla. Säännöllinen puhuminen estää puolisoita etäänymästä toisistaan. Ulkopuolista apua voi olla kannattavaa hakea, jos puhuminen ei syystä tai toisesta onnistu, tai asiat tuntuvat olevan hallitsemattoman solmussa.

Puolisot voivat etääntyä toisistaan, ihmiset ja heidän toiveensa muuttua. Myös elämän kokemukset ja niistä mahdollisesti kumpuavat kriisit voivat vaikuttaa parisuhteen tilaan. Kannattaa miettiä vaatiiko henkilökohtainen kriisi tai muutos parisuhteen loppumista. Jos löytyy halua elää yhdessä puolison kanssa, ja mahdollisuudet omien ja yhteisten asioiden selvittelyyn ovat olemassa, ei ero välttämättä ole oikea tai hyvä ratkaisu. Ero voi tuntua helpolta ja nopealta ratkaisulta parisuhteen ongelmiin ja omaan pahaan oloon. Joskus eroa taas on pohdittu pitkään ja ajatus erosta on usein mielessä, eikä suhteeseen ole tullut helpotusta monista yrityksistä huolimatta. Tällöin eron pohtiminen voi tuntua helpottavalta ajatukselta. Etukäteen on vaikea varautua siihen, millaisia muutoksia ero tuo tullessaan. Moninaisten tunteiden voimakkuuteen ei aina osaa varautua. Yleensä erotilanteessa ja eroa pohtiessa surun ja vihan tunteet vaihtelevat.

Jos suhteeseen tai vanhemmuuteen on sisältynyt toistuvaa fyysistä tai henkistä väkivaltaa, on ero yleensä ainoa oikea ratkaisu perheenjäsenen hyvinvoinnin ja kasvun turvaamiseksi. Minkäänasteista väkivaltaa, painostamista, alistamista tai uhkailua ei tule hyväksyä suhteessa eikä eron jälkeen. Jos väkivalta ei lopu tai sen uhka on olemassa, hae apua.

Eroa pohtiessa voi miettiä vastauksia esimerkiksi seuraaviin kysymyksiin:

- Onko minulla yhä halua elää yhdessä puolisoni kanssa
- Pitäisikö joidenkin asioiden muuttua, jotta voisimme jatkaa yhdessä oloa
- Mitä nämä asiat ovat
- Mitä pitäisi tehdä, jotta niihin saataisiin muutosta
- Olenko omalta osaltani valmis työskentelemään muutosten eteen ja kestäämään pettymyksiä niiden suhteen
- Miltä elämä näyttäisi muutaman vuoden kuluttua, jos pysyisimme yhdessä tai eroaisimme
- Mitkä asiat elämässäni muuttuvat, jos eroamme ja mitkä asiat pysyvät ennallaan erosta huolimatta
- Miten ero konkreettisesti muuttaisi lapsen elämää
- Millainen vaikutus muutoksilla olisi lapseen

Eroaminen – mitä se on?

Kun itselleen tärkeästä kumppanista eroaa, ei aina voi välttyä vihan, katkeruuden, pettymyksen, surun ja epäoikeudenmukaisuuden tunteilta. Kun tunteet tuntuvat järjestyttäviltä ja jopa kestävämmiltä, ei ole helppoa aina toimia järkevästi. Tunteidensa vallassa olevat ihmiset saattavat tehdä erosta taistelun. Tässä taistelussa saattavat jäädä jalkoihin lapsen tarpeet ja toiveet sekä vanhempien arvot ja yhdessä tehdyt sopimukset.

Aika tuo voimakkaaseenkin tunnemyrskyyn helpotusta. Joskus ero saattaa olla helpotus, ja usein kun erosta on kulunut aikaa, ero nähdään yleensä uuden suunnan alkuna. Joillekin suunta tuntuu pitkäänkin väärältä joillekin taas helpotuksen tunne on heti läsnä. Kun eroa on käsitelty itselleen riittävästi, se on mahdollisuus ja alku oman näköiselle hyvälle elämälle. Ero jättää jonkinlaisen arven niin perheen aikuisiin kuin lapsiinkin. Mutta hyvin hoidetun arven kanssa on mahdollista elää hyvää elämää. Lapsi yleensä toivoisi, että ne vanhemmat, pysyisivät ja eläisivät onnellisena yhdessä ja että elämä palaisi ennalleen. Lapsen tunteille on tärkeää antaa tilaa.

Vaikka eroa olisi toivonut, voi kumppanista eroaminen sattua. On normaalia potea ikävää ex-puolisoa, yhteistä elämää ja hyviä hetkiä kohtaan. Monelle myös unelmien kodista ja tavaroista luopuminen saattaa olla vaikeaa. Joillekin eron jälkeinen aika vasta aloittaa todellisen vanhemmuussuhteen luomisen omaan lapseen. Joku vanhempi saattaa saada ensimmäisen kerran mahdollisuuden toimia vanhempana ja toteuttaa omanlaistaan vanhemmuutta. Parisuhteen päättymisen tarjoaa mahdollisuuden tarkastella ja muokata vanhemmuutta sekä vanhempilapsi -suhdetta uudelleen. Lapsen näkökulmasta vanhemmuus ei kuitenkaan voi päättyä tai kadota eron jälkeen. Vanhemman tehtävänä on rakentaa itselleen uudenlainen vanhemmuus.

Sateenkaariperhe-eron tunnuspiirteitä

Monet sateenkaari-ihmiset ovat kokeneet elämänsä aikana syrjintää tai pelänneet tulevaisuutta syrjityksi ja kiusatuksi seksuaalisen suuntautumisen, sukupuoli-identiteetin tai perhemuodon vuoksi. Heillä voi myös olla ikäviä kokemuksia terveydenhuollosta, koulusta tai muista palveluista. Syrjintä ja sen pelko aiheuttavat psyykkistä, fyysistä ja sosiaalista kuormitusta, vähemmistöstressiä, joka ei voi olla vaikuttamatta perhesuhteisiin, perheenjäsenten hyvinvointiin ja erotilanteisiin. Perheenjäsenet saattavat kokea kuormituksen eri tavoin, eikä kokemus ole aina tiedostettua.

Sateenkaariperheiden laillinen asema on ollut puutteellinen. Jotkut perheet ovat tottuneet siihen, että ovat joutuneet vakuuttelemaan ja todistelemaan yhä uudelle pysyvyyttään perhe-elämään. Eron tullessa todelliseksi moni saattaa pelätä, että eroamalla pilaa kaikkien sateenkaariperheiden maineen ja aiheuttaa leimaamista. Koska perheensä olemassaoloa on joutunut puolustelemaan ja hakemaan sille tunnustusta ja hyväksyntää, ei ehkä ole ollut helppo myöntää itselleen, että olisi tarvinnut tukea. Moni perhe jää ilman tarvitsemaansa tukea, koska tukien piiriin ei uskalleta hakeutua syrjinnän ja epäasiallisen kohtelun vuoksi. Voi olla raskasta olla aina oletuksesta ja normeista poikkeava. Joskus voi myös joutua kouluttamaan kohtaamiaan työntekijöitä sen sijaan, että voisi vain keskittyä palveluiden piiriin hakeutumisen syyhyn. Osa vanhemmista jännittää, otetaanko heidät tosissaan ja näkeekö työntekijä perheen kriisin. Ilman, että se katsotaan sateenkaariperheellisyydestä johtuvaksi.

”Sateenkaariperheen elämää voi leimata onnellisuuspakko.”

Lasten hankkiminen sateenkaariperheeseen on stressaavampaa, aikaa vievää ja kalliimpaa kuin lapsiperheissä keskimäärin. Moni on venyttänyt taloutensa äärimille ja velkaantunutkin kalliiden hedelmöityshoitojen takia. Taloushuolet vaikuttavat myös perheen aikuisten välisiin suhteisiin ja saattavat kiristää ilmapiiriä.

Koska lapsen saaminen ei ole ollut itsestäänselvyys, moni vanhempi kokee, että heidän on kyettävä olemaan erityisen hyvän vanhempi. Sateenkaariperheen elämää voi leimata onnellisuuspakko. Ongelmat on pidettävä piilossa, jotta kukaan ei pääse kyseenalaistamaan omaa suhdetta tai vanhemmuutta. Kun toiveiden perheen on esteistä huolimatta saanut, voi kokea, että täytyy olla onnellinen, kiitollinen ja jaksaa kaikki, mitä eteen tulee. Jos tukea suhteelle ja perheelle ei ole saatu läheisiltä eikä yhteiskunnalta, voi avun hakemiseen olla valtava kynnys. Toisaalta, koska sateenkaariperheiden ei useinkaan ole mahdollista sujahtaa yhteiskunnan tarjoamiin perhe- ja suhdenormeihin, voi niistä olla mahdollisuus vapautua: nauttia siitä, että voi tehdä omia valintoja ja elää juuri omannäköistä perhe-elämää.

Lähipiiri – tuki vai rasite

Kun ihmiset eroavat, se voi herättää myös heidän ystävissään ja sukulaisissaan voimakkaita tunteita. Innokkaita neuvoja löytyy usein paljon enemmän kuin konkreettisen avun tarjoajia tai kuuntelijoita. Ystävillä voi olla voimakas tarve asettua jomman kumman puolelle. Neuvoillaan ja mielipiteillään he saattavat tehdä enemmän vahinkoa eroavien keskinäiselle suhteelle auttamisen sijaan. Pahansuopaisuus ja puolisoiden asettaminen toisiaan vastaan ei ole kenenkään edun mukaista, ei ainakaan eroavien ja heidän lastensa. Voi olla vaativaa seuloa läheisten neuvojen viidakkosta rakentavat ja eteenpäin vievät kommentit.

Jokainen tarvitsee mahdollisuuden tuulettaa suhteen epäonnistumista ja kaikkea eroon liittyvää. Olisi ihanteellista, jos molemmilla puolisoilla olisi ystäviä, joille voi vapaasti purkaa tuntojaan tietäen, että ne eivät kantaudu ex-puolison korviin. Eron yksityiskohtia ei ole syytä laajemmin levitellä. Kannattaa varmistaa, että uskottu henkilö on samoilla linjoilla vaitiolovelvollisuuden suhteen ja lupaa olla puhumatta asioista eteenpäin. Tuttavapiirilleen voi myös sanoa, ettei tahdo heidän tiedottavan ex-puolison sanomisia ja tekemisiä. Välit tulehtuvat erossa helposti ilman ulkopuolisten sekaantumistakin. Lähipiiriä kannattaa myös muistuttaa olemaan puhumatta ikävään sävyyn erosta lasten läsnä ollessa ja olla tuomatta esiin sellaisia seikkoja, jotka eivät lapsille kuulu.

Sateenkaari-ihmisille on tyypillistä, että heillä on kumppanin kanssa enemmän yhteisiä ystäviä kuin cisheteropareilla, joilla on usein selkeämmin rajatut omat ystäväpiirit. Pitkään yhdessä olleella parilla on luultavasti paljon perhetuttuja ja pariskuntaystäviä, jotka eivät ole selkeästi olleet enemmän puolisoista ystäviä, vaan yhteisiä. Yhteisten ystävien suuri määrä saattaa luoda lisäpaineita ja –ristiriitoja: Voi olla, että erossa joutuu myös luopumaan joistakin yhteisistä ystäivistä. Tätä saa ja pitääkin voida surra siinä missä eroakin.

Osa sateenkaariperheiden vanhemmista on ollut aktiivisesti mukana yhdistystoiminnassa. Erotessa saatetaan joutua miettimään, kuinka on mahdollista jatkaa esimerkiksi sateenkaariperheiden vertaistapaamisissa käymistä tai vapaaehtoistoimintaa. Sateenkaariperheissä tukea vanhemmuuteen saadaan usein suvun sijaan ystäviltä ja vertaistuesta. Välit omaan lapsuudenperheeseen ja muihin sukulaisiin saattavat olla jännittyneet tai jopa kokonaan katkenneet. Kaikki eivät koe tarvetta tai halua olla tekemisissä sukulaisensa entisen puolison kanssa. Etenkin, jos puolisoiden vanhemmille on ollut haasteellista käsitellä ja hyväksyä lapsensa seksuaalista suuntautumista tai sukupuolen moninaisuutta, voivat he eron jälkeen kaataa kaiken ikävän ”vääränlaisen” ex-puolison niskaan.

Sukulaiset saattavat eron jälkeen käyttäytyä epäasiallisesti omien ennakkoluulojen ja asenteidensa takia. He saattavat katsoa oikeudekseen tuoda julki kaikki epäilyksensä epäsovivaksi kokemaansa liittoa ja puolisoa kohtaan. Jokaisen tulisi kantaa jonkinlaista vastuuta omasta suvustaan ja ilmaista heille sopivuuden rajat. Lapsille on vahingollista, jos suku arvostelee ja haukkuu heidän toista vanhempaansa. Sukulaisille voi kertoa heidän apunsa olevan tervetullutta, mutta heidän puuttumisensa eroon ja vanhempien sopimuksiin ei ole toivottavaa.

Entisen kumppanin mustamaalaus on helppoa ja siihen saattaa tuntea vastustamatonta tarvetta. Se saattaa tuoda hetkellistä tyydytystä, mutta yleensä ei edesauta haukkujan asemaa millään tavalla. Ihmisiä ei tarvitse saada omalle puolelle ja ex-puolisoa vastaan. Antamalla ihmisten ymmärtää todellisuutta ikävämpiä seikkoja ex-puolisostaan, näyttää erikoisessa valossa myös itsensä ja asettaa vaakalaudalle tulevaisuuden toimivan yhteistyön lapsensa toisen vanhemman kanssa.

Jos eron läpikäyminen ystävien kanssa ei riitä, ystäviä ei ole tai heitä ei halua liikaa rasittaa tai ystävät eivät osaa pysytellä kuuntelija ja tukijan roolissa, voi keskusteluapua hakea muualta. Vertaisryhmien ihmiset tai terapiatyötä tekevät voivat tuoda eroon uusia näkökulmia ja olla keskustelukumppaneina turvallisempia ja hedelmällisempiä kuin ystävät.

Vanhemman transidentiteetin merkitys erossa

Vanhemman sukupuoli-identiteetin muutos, sen kanssa esiin tuleminen tai sukupuolenkorjausprosessin aloittaminen voivat olla vaikuttamassa vanhempien eropäättökseen. Pettyneellä puolisoilla saattaa olla houkutus käyttää transsukupuolisuutta lyömäaseena ex-puolisoa kohtaan. Sitä saatetaan yrittää käyttää perusteena pitää vanhempi kaukana lapsesta. Vanhempi on lapselle tärkeä ja rakas, myös sukupuolen korjaamisen aikana ja jälkeen. On henkistä väkivaltaa erottaa lapsi vanhemmastaan tai vahingoittaa lapsen suhdetta vanhempansa.

Eron erityispiirteet useamman kuin kahden vanhemman perheissä

Kumppanuusperheissä tai polyperheissä juridisesti tunnustettu vanhemmuus voi olla enintään kahdella vanhemmalla. Esimerkiksi neliapilaperheessä juridinen vanhemmuus voi olla synnyttäjällä ja hänen puolisoillaan tai isyyden tunnustaneella ja hänen puolisoillaan tai synnyttäjällä ja isyyden tunnustaneella.

Vaikka isyys olisikin tunnustettu, juridinen isä voi luovuttaa juridisen vanhemmuuden synnyttäjän aviopuolisolle perheen sisäisellä adoptiolla. Isyyden tunnustamisen jälkeen synnyttäjä voi luopua juridisesta vanhemmuudesta isän aviopuolisolle. Huoltajuuden tuomioistuimien voi sen sijaan määrätä useammallekin henkilölle, jos katsoo sen olevan lapsen edun mukaista. Jos huoltajuus on vähintään kummankin pariskunnan toisella osapuolella tai kaikilla vanhemmilla, on perheen kaikkien lasten mahdollista olla yhdessä kirjoilla kenen tahansa vanhemman luona.

Perhemuoto	Huoltajuus	Juridinen Vanhemmuus	Erityishuomioitavaa
Kolmiapilaperhe pariskunta + isyyden tun- nustanut	1-3 vanhemmalla	Synnyttäjällä ja puolisolla tai synnyttäjällä ja isällä	Jos pariskunta eroaa, kuinka se vaikuttaa isän kanssa tehtyihin sopi- muksiin ja tapaamisku- vioihin?
Kolmiapilaperhe miespari + nainen	1-3 vanhemmalla	Molemmilla miehil- lä, tai synnyttäjällä ja lapsen tunnusta- neella miehellä	Jos miespari eroaa, kuin- ka se vaikuttaa synnyt- täjän kanssa tehtyihin sopimuksiin ja tapaamis- kuvioihin?
Neliapilaperhe kaksi pariskuntaa	1-4 vanhemmalla	Synnyttäjällä ja puolisolla, tai isyyden tunnusta- jalla ja puolisolla, tai synnyttäjällä ja isyyden tunnusta- neella	Jos toinen pariskunnista eroaa, kuinka se vaikut- taa tehtyihin sopimuksiin ja tapaamiskuvioihin? Lapsella on tärkeää olla oma tila ja tervetullut olo jokaisessa kodissaan

Useamman kuin kahden vanhemman kumppanuusperheet eli apilaperheet tekevät muita perhemuotoja useammin **aiesopimuksen**. Kun perheessä tapahtuu ero, on hyvä tarkastaa, mitä aiesopimuksessa on alkujaan sovittu. Apilaperheen kaikkien osapuolten yhteinen asia on pohtia vaikuttaako perheessä tapahtuva ero perheen muiden vanhempien käytännön asioihin.

Sovittavia asioita ovat esimerkiksi:

- pysyvätkö muiden osapuolten tapaamiset lapsen kanssa ennallaan ja eroava pari sopii keskenään heille yhteisesti kuuluneen lapsiajan jakamisesta vai uudistetaanko olemassa olevaa sopimusta kaikkien osalta?
- säännöllisten tapaamisten määrä, tiheys, kesto juhlat kuten joulou, syntymäpäivät, juhannus, uusi vuosi
- vaikuttaako ero lapsen elatusavun maksuihin, kuka maksaa ja kenelle?
- sovitaanko jatkossakin kaikkien vanhempien kesken yhdessä samoista lapseen liittyvistä asioista kuin aiemminkin?
- kuka on/ ketkä ovat lapsen lähivanhempi(a)?
- kuinka turvataan lapselle riittävästi aikaa jokaisen vanhempansa kanssa?

Lapsen edun mukaista on, että kumppanuusperheen muita osapuolia ei sotketa eroon. On parempi, jos muut osapuolet eivät asetu kummankaan eroavan puolelle tai vastaan. Kaikkien perheenjäsenten tulee olla tietoisia mitä muutoksia tapahtuu ja milloin, sekä milloin kaikki vanhemmat yhdessä sopivat järjestelyistä. Lapsen muilla vanhemmilla on tärkeä rooli lapsen tukijana ja vanhempina, jotka meneillään olevan muutoksen aikana pysyvät ennallaan. Ero vaikuttaa henkisesti kumppanuusperheen kaikkiin osapuoliin, mutta ei-eroavilla voimavarat lapsen monipuoliseen tukemiseen ja läsnäoloon hänen kanssaan ovat selvästi paremmat kuin eroa tekevillä. Läheinen ja luottamuksellinen suhde perheen muihin vanhempiin voi toimia erossa lasta suojaavana tekijänä. On tärkeää, että kukaan vanhemmista ei eron jälkeen ala hyvittää tapahtumia lapselle. Tutut tavat, kuviot, järjestelyt ja rajat tuovat lapselle turvaa ja tunteen asioiden hallinnasta ja pysyvyydestä.

Apilaperhe voimavarana	Apilaperhe riskitekijänä
Yhden kodin vanhempien erotessa, toinen koti säilyy ennallaan	Vanhemmat asettuvat toisen eroajan puolelle ja toista vastaan
Useampia aikuisia huolehtimassa lapsesta	Lapsi saattaa tuntea olonsa juuret- tomaksi kiertäessään monen kodin välillä
Kaikilla vanhemmilla ei ole yhtä aikaa yhtä vaikeaa elämäntilannetta	Vanhempien taistelu lapsen huomios- ta ja ajasta
Monen aikuisen malli ja tapa olla	Lapselle saattaa olla raskasta asuttaa montaa kotia ja sopeutua moniin sääntöihin ja tapoihin
Laaja tukiverkosto ystäviä, isovan- hempia, sukulaisia	Vanhemmat hyvin eri asemassa suhhteessa lapseen, valtataistelua ja aseman väärinkäyttöä

Ero uusperheessä

Uusperheen yhteiselämä on saattanut kestää merkittävän ajan lapsen elämästä. Uusperhe saattaa olla ainoa perhe, jossa lapsi muistaa eläneensä. Uusperheen vanhempi saattaa olla etäinen, yksi vanhempi muiden joukossa tai vain samassa kodissa elänyt aikuinen vailla vanhemman roolia. Hän on saattanut myös olla lapsen tärkein ja läheisin vanhempi. Uusperheellisyys ei välttämättä tee erosta helpompaa tai lapselle vähemmän merkityksellistä kuin alkuperäisten vanhempien ero.

Uusperheen erotessa lapsi voi saada hyvän tukijan muista vanhemmistaan, esimerkiksi toisesta alkuperäisestä vanhemmastaan. Vanhempi voi auttaa lasta selviytymään uudesta erokokemuksesta toimimalla luotettuna aikuisena. Vanhempi voi lisätä lapsen taakkaa arvostelemalla ex-puolisoaan ja tämän mahdollista uutta kumppania.

Uusperhe-erossa on mietittävänä tapaako lapsi eron jälkeen myös uusvanhempaan. Suhde uusvanhempaan on saattanut kestää joissain tilanteissa lähes koko lapsen eliniän. Mikäli lapsella on ollut uusvanhempaan hyvä vanhempi-lapsi-suhde, tulisi sen jatkuminen mahdollistaa eron jälkeenkin, vaikka juridisia sitoumuksia ei olisikaan. Myös suhde uusperheisaruksiin olisi turvattava.

Lapsi erossa

Lapsen tarpeet

Vanhempien ero koskettaa aina koko perhettä. Lasta ei voi sulkea vanhempien eron ulkopuolelle. Lapsi vaistoa aina, jos perheessä on tapahtumassa muutosta, ja sillä on vaikutuksensa lapseen. Sen lisäksi, että lapselle tulee tarjota mahdollisuus säilyttää elämässään eronkin jälkeen kaikki vanhempansa ja sisaruksensa, tulee hänen hyvinvointiaan ja erosta selviytymistä tukea.

Vanhempien ero on lähes poikkeuksetta lapselle vaikea kokemus. Joskus lapset syyttävät itseään vanhempiensa erosta. Vanhempien välinen yhteistyö etenkin lapseen liittyvissä asioissa on tärkeää. Lapsi ei saa joutua valitsemaan kumman vanhemman puolelle asettua eikä joutua toimimaan vanhempien välillä viestinviejänä tai selvittämään vanhempien ristiriitoja. Hyvin hoidettu ero ja lapsen erokokemuksen työstämisen tukeminen mahdollistavat, että lapsi voi nähdä tulevaisuuden valoisana ja uusia mahdollisuuksia tuovana. Lapsi voi löytää ohjatussa erotyöskentelyssä itsestään uusia voimavaroja ja saada tärkeitä taitoja myöhempää elämää varten.

Vanhempien erotessa lapselle on tärkeää, että rajat ja säännöt ovat selkeät ja niistä pidetään kiinni. Rutiinien säilyminen mahdollisimman ennallaan luo turvallisuuden tunnetta. Lapsen minäkuvan, luottamuksen ja turvallisuuden tunteen säilyminen onnistuu parhaiten, kun elämän kaikki puitteet eivät kaadu kerralla. Kun lapsi näkee, että vanhempien erosta huolimatta heidän suhteensa häneen säilyy hyvänä ja moni asia entisenlaisena, uskaltaa hän luottaa vanhempiinsa ja elämään ylipäänsä. Usein vanhempien tekee mieli hyvittää eroa lapselle ja säännöt saatetaan hetkeksi heittää romukoppaan ja lasta lahjotaan monin tavoin. Tämä kuitenkin saa lapsen tuntemaan entistä vahvemmin, että vanhempiin ei voi luottaa eikä mikään ole pysyvää. Parasta tukemista on lapsen tärkeiden asioiden säilyttäminen, läsnä oleminen ja lapsen aito kohtaaminen.

Erolapsen tarpeita

- tarve saada muodostaa itse käsitys kustakin vanhemmastaan
- tarve saada rakastaa vanhempiaan
- tarve tuntea itsensä rakastetuksi, tärkeäksi ja hyväksytyksi vanhempiensa taholta
- tarve saada vanhemmiltaan huolenpitoa ja läsnäoloa eron jälkeenkin
- tarve tuntea, että hänellä on koti molempien vanhempiensa luona
- tarve saada elää sisarustensa kanssa
- tarve ylläpitää pysyviä ihmissuhteita hänelle tärkeisiin ihmisiin
- tarve tuttuihin rutiineihin
- tarve riittävään nukkumiseen, ravintoon ja leikkiin
- tarve tulla kuulluksi ja saada kysymyksiin vastauksia
- tarve pystyä ennakoimaan vanhempien ja muiden läheisten tapauksia

Sisarussuhteet

Erityistä huomiota tulisi kiinnittää lapsen sisarussuhteisiin. Sateenkaariperheen lapsella saattaa olla useita tosiasiallisia sisarussuhteita, jotka ovat kestäneet koko hänen elämänsä ajan, mutta jotka eivät välttämättä ole juridisia tai biologisia. Sisarussuhteet ovat lapselle aivan yhtä todellisia riippumatta siitä onko sisarus biologinen vai ei, jos samaan perheeseen on synnytty ja siinä eroon saakka eletty.

Sateenkaariperheen erossa saattavat sisarussuhteet olla erityisen haavoittuvaisia, koska saman perheen lapsilla saattaa olla keskenään eri juridiset vanhemmat. Tällaisessa tilanteessa on täysin vanhempien yhteistyöstä kiinni, kuinka sisarussuhteet säilyvät. Vanhempien tulee huolehtia siitä, että riitaisassa vaiheessa ei ajauduta tilanteeseen, jossa lapset jaetaan 'minun' ja 'sinun' lapsiin, jotta aikuiset pääsisivät mahdollisimman tehokkaasti ja nopeasti eroon toisistaan ja pois sovittelupöydän äärestä. Lasten jakaminen lähtee yleensä aikuisten, ei lasten tarpeesta.

Lapsen suhde perheenjäseniinsä muuttuu

Jos ennen eroa on asuttu yhdessä kodissa kunkin tai ainakin osa vanhemmista on jakanut kodin, vanhemman kanssa eletään eron jälkeen ajallisesti vähemmän kuin aiemmin. Kuitenkin lapsi kokee yleensä olevansa yhtä paljon jokaisen vanhempansa lapsi, tätä kokemusta tulee eron jälkeenkin vaalia. Teini-ikäistä nuoremmalle lapselle sisarusten siirtyminen asumaan eri osoitteisiin, ilman heidän omaa toivettaan, voi aiheuttaa surua ja hämmennystä. Eri osoitteissa kirjoilla olo ei häiritse lasta, jos sisarukset ovat etupäässä samaan aikaan samassa kodissa. Vahingollisimmaksi tilanne voi kehittyä, jos lapset elävät arkeaan selkeästi eri osoitteissa ja viettävät yhdessä vain vähän. Lapsen on vaikea käsittää perusteita, miksi lapset on erotettu näin. Lapsi voi kokea, että etävanhempi rakastaa luokseen muuttanutta sisarusta enemmän ja hylkää hänet.

Lapsi voi kokea vanhempiensa erossa hylkäämisen tunteita, jos riittävästä yhteydenpidosta ei pidetä huolta. Jos sisarus asuu eron jälkeen toisen vanhemman kanssa, voi hylkäämiskokemus olla vielä suurempi. Lapsi voi kokea voimakasta huononmuuden tunnetta ja syyllistää vanhempien ratkaisusta itseään. Eri osoitteissa eläminen muuttaa sisarusten suhdetta. Lisäksi se voi aiheuttaa sisaruksissa ainakin kateutta, mustasukkaisuutta ja tarvetta hakea hyväksyntää. Lasten kanssa täytyy keskustella asumisjärjestelyistä ikätason mukaisesti ja antaa mahdollisuus kysellä sekä osoittaa tunteita. Vanhemman tehtävänä on ottaa vastaan lapsen vaikeatkin tunteenilmaisut.

Lapsen tukeminen vanhempien erotessa

Jos mahdollista, vanhempien olisi hyvä kertoa lapselle erosta yhdessä. Se on ensimmäinen viesti lapselle siitä, että vanhempien suhteen päättymisestä huolimatta he pystyvät toimimaan yhdessä lapsen vanhempina. Jos tilanne on kovin riitaisa, yhdessä kertominen ei aina ole mahdollista tai järkevää. Tärkeintä on, että erosta kertoja on lapsen vanhempi.

Lapsi kokee joskus syyllisyyttä vanhempiensa erosta. Tästä syystä lapselle ei voi liian monta kertaa mainita, että ero ei johdu millään tavalla lapsesta eikä ole hänen syynsä. Lapselle ei kannata uskotella, että mikään erossa ei muutu vaan hänelle tulee kertoa se mikä on jo tiedossa. Esimerkiksi tuleva asunpaikka ja millainen se on. Lapsi ei osaa välttämättä pukea sanoiksi vanhempien erouutisen tuomia kysymyksiä ja voi tarvita asian sulatteluun aikaa. Lapsen kysymyksiin tulee vastata rehellisesti lapsen ikätason mukaisesti.

Lapsen kysymykset ovat usein konkreettisia. Lasta saattaa mietittyttää joutuuko hän muuttamaan, vaihtamaan päiväkotia tai koulua, näkeekö hän enää kavereita tai iso-vanhempia. Onko hänen uudessa kodissaan hänelle tärkeät ja rakkaat tavarat ja missä hän nukkuu.

Lapsi saattaa olettaa, että ero on ohimenevä vaihe ja pian vanhemmat palaavat uudelleen yhteen. Yhteen palaamisia myös tapahtuu, mutta lapsen ei tule antaa ylläpitää turhia toiveita. Lapsen selviytymiselle on erityisen tärkeää, että häntä kuullaan ja hänet huomioidaan. Lasta tulee tukea ja antaa tilaa hänen tunteilleen. Lapsen tunteet saattavat aiheuttaa aikuisessa ahdistusta tai surua. Siitä huolimatta lapsella tulee olla oikeus tunteisiinsa ja niiden esiintuomiseen ilman pelkoa siitä, että aikuinen loukkaantuu, suuttuu tai romahtaa. Kun vanhemmat säilyttävät oman vastuunsa vanhempina, pyrkivät katsomaan asioita lapsen näkökulmasta ja antavat lapset säilyttävät suhteet jokaiseen vanhempiansa, he suojelevat lasta parhaiten.

Lapsi vaistoaa vanhemman voimakkaan ahdistuksen ja surun. Joskus lapsi ei uskalla vanhempiensa reagoinnin vuoksi ilmaista omia surun, vihan tai hätäannuksen tunteitaan. Saattaa olla, että lapsen voimakkain reagointivaihe tulee vasta muutaman vuoden kuluttua vanhempien erosta. Jotkut lapset pystyvät päästämään omat tunteensa valloilleen vasta, kun vanhemmat ovat toipuneet erosta. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että lapsi ei tarvitsisi tukea ja eroon liittyvää keskustelua.

Vanhempien tulee kertoa lapsen kanssa tekemisissä oleville aikuisille, että vanhemmat eroavat. Lasta helpottaa, kun hänen ei tarvitse toimia tiedottajana. Lasta voi tukea eron aikana ja sen jälkeen pyrkimällä välttämään tarpeettomia muutoksia. Päivärytmi on hyvä pitää mahdollisimman ennallaan kummankin tai kaikkien vanhempien luona. Kannattaa miettiä voiko toinen vanhemmista jäädä asumaan perheen vanhaan kotiin tai löytyykö uusi koti samalta asuinalueelta, jolloin lähielinpiiri pysyisi ennallaan.

Lapsi saattaa reagoida eroon olemalla alakuloinen, ylivilkas, itkuherkkä, takertuva, pelokas, vihamielinen tai sulkeutunut. Lapsi voi olla myös epätavallisen ”kiltti” ja miellyttämishaluinen. Lapsi saattaa myös taantua, hän saattaa alkaa kastella vuodettaan tai imeä peukaloaan. Lapselle voi ilmaantua päänsärkyä, muita kipuja tai pahoinvointia. Unihäiriöt ja raivokohtaukset ovat yleisiä. Oirehtivaa lasta ei saa syyllistää. Parhaiten lasta auttaa, että häntä tuetaan ja häneen suhtaudutaan kärsivällisesti.

Keskustellessa lapsen kanssa erosta voi käydä läpi esimerkiksi seuraavia asioita:

- Vanhemmat eroavat, koska aikuisille käy välillä niin, että he eivät enää tule riittävän hyvin toimeen keskenään.
- Vaikka vanhemmat eivät enää halua/voi asua ja elää yhdessä, niin he rakastavat aivan yhtä paljon lastaan kuin ennenkin ja ovat hänen vanhempiaan myös eron jälkeen
- Lapsi ei ole syypää vanhempien eroon. Kukaan lapsi ei pysty tekemään mitään sellaista, mikä saisi vanhemmat eroamaan. Lapsi ei voi myöskään tehdä mitään sellaista, mikä saisi vanhemmat perumaan eronsa ja palaamaan yhteen.
- Lapsella tulee olemaan tästä eteenpäin kodit molempien/ kaikkien vanhempiensa luona tai koti, jossa vanhemmat vuorottelevat
- Vanhemmat tulevat keskustelemaan keskenään siitä, kuinka paljon aikaa lapsi on kunkin vanhempansa kanssa. Lapselle kannattaa kertoa miten ensi alkuun tullaan toimimaan asumis- ja tapaamisjärjestelyjen kanssa ja onko suunnitelmissa, että niitä myöhemmin muutettaisiin.

Lapsen erohaasteet

Kuten aikuiset, lapset ovat hyvin erilaisia keskenään ja heitä kuormittavat erilaiset asiat. Lasta kuormittaa arjen muutokset, vanhempien riitaisat välit, muutokset tärkeissä ihmissuhteissa ja vanhemmuudessa, vanhempien uudet ihmissuhteet, taloudelliset tekijät ja lapsen yksilölliset erityistarpeet.

Lapsi olettaa elämänsä jatkuvat samanlaisena kuin ennenkin. Lapselle muutto ja hoitopaikan vaihtaminen merkitsevät eri asioita ja rasittavat eri tavoin kuin aikuista.

Lapsen kehitykselle erityisen suuri riskitekijä on vanhempien vihamielinen käytös toisiaan kohtaan ja avoin riitelä. Se on haitallista riippumatta siitä, asuvatko vanhemmat yhdessä vai eivät. Vanhemmat eivät saa lapsen kuullen moittia toisiaan tai väheksyä lapselle tämän toista vanhempaa. Lapsen selviytymistä tukee se, että hän tuntee, että hänellä on lupa rakastaa kaikkia vanhempiaan myös eron jälkeen, eikä hänen tarvitse tuntea siitä syyllisyyttä tai joutua valitsemaan vanhempiansa väliltä. Lapsen edun mukaista on, että hänen kaikki vanhempansa säilyvät hänen elämässään aktiivisina vanhempina myös eron jälkeen. On myös pidettävä huoli, että muut lapselle tärkeät ihmissuhteet eivät katkea vanhempien eroon. Ero on sitä stressaavampi lapselle, mitä useampia ja merkityksellisempiä ihmissuhteita katkeaa tai tapaamiset harventuvat. Pysyvät ihmissuhteet suojaavat lasta. On hyvä, jos lapsella on joku muu aikuinen kuin vanhempansa, jonka kanssa hän voi turvallisesti keskustella vanhempiensa erosta ja omista tunteistaan.

Jos vanhempi esittelee heti eron jälkeen uuden kumppaninsa, saattaa lapsen sopeutuminen uuteen elämäntilanteeseen vaikeutua. Eron jälkeen lapsi harjoittelee uudenlaista arkea kunkin vanhemman kanssa. Jos samaan aikaan pitää tutustua uuteen aikuiseseen, saattaa tilanne olla liian kuormittava lapselle. Lapselle uuden kumppanin tulo on aina uuden kriisin paikka. Lapsi saattaa vuosikausia odottaa ja toivoa vanhempiansa yhteen palaamista. Lapsen näkökulmasta uusi kumppani on este sille. Lapsi yleensä sopeutuu ja kiintyy vanhempiansa uusiin kumppaneihin, mutta suhteen luomiselle pitää antaa aikaa ja oma rauhan. Aikuinen voi hyvin elää uutta ihmissuhdettaan useita kuukausia lapsen ollessa esimerkiksi toisella vanhemmallaan.

Eron jälkeen useimmiten molempien, mutta yleensä vähintään jonkun vanhemman taloudellinen tilanne on aika tiukka. Niillä tuloilla, joilla ennen piti kattaa yleensä vain yksi asunto ja sen menot, pitääkin eron jälkeen ylläpitää kahta kotia. Kun omaisuus laitetaan puoliksi, tulee kummallekin kuluja kalustuksen ja koti-irtaimiston hankkimiseen, muuttoon ja lapsikin tarvitsee määrättyt asiat kumpaankin kotiinsa. Voi olla, että lapsi joutuu eron vuoksi luopumaan jostakin harrastuksestaan, perhe voi joutua luopumaan autosta tai jo sovitusta ulkomaanmatkasta. Lapsi vaistoaa herkästi

vanhempien taloudelliset huolet. Vanhemmat voivat joutua tekemään myös yli- tai lisätöitä selvittääkseen taloudellisesti, mikä saattaa vähentää lapsen ja vanhemman yhteistä aikaa ja luoda turvattomuuden tunnetta. Vaikka kaikissa tilanteissa laki ei vaadi etävanhempaa maksamaan elatusapua, kannattaa sen maksamista suositella vanhemmille, etenkin jos vanhempien tuloerot ovat suuret ja lähivanhemman vastuu merkittävämpi ja taloudellinen tilanne tiukka. Moraalisesti vanhemmalla on vastuu lapsensa elättämisestä ja elintason turvaamisesta myös eron jälkeen, vaikka laki ei sitä vaatisikaan.

Vinkkejä lapsen erotyöskentelyn tukemiseen

- Puhukaa eroasioista ja etenkin lasten asioista silloin, kun lapset eivät ole kuulolla. Vanhempi pystyy hillitsemään itsensä ja käyttäytymään ex-puolisoa kohtaan asiallisesti lasten läsnä ollessa.
- Lapsen tarpeet ovat etusijalla, omat tulevat vasta niiden jälkeen. Erotta lapsen tarpeet omista toiveistasi
- Pidä lapsesta huolta. Anna hänelle tavanomaista enemmän huomiota. Pidä sylissä. Tee yhdessä. Ole läsnä.
- Pidä kiinni yhteisistä sopimuksista ja kunnioita tehtyjä päätöksiä.
- Kuuntele lasta. Pyri kuulemaan, mitä lapsi todella haluaa sanoa.
- Anna lapsen tuntea kaikenlaisia tunteita, myös vihaa, kiukkua ja surua. Jos tunteet kuitenkin muuttuvat tuhoisaksi käyttäytymiseksi, esim. Lapsi saa raivokohtauksia, joiden aikana satuttaa itseään tai muita tai rikkoo tavaroita, ohjaa lasta kanavoimaan tunteet vähemmän tuhoisaan toimintaan ja puhumaan niistä.
- Anna lapsen tunteille nimi: ”minusta kuulosta kuin sinä olisit vihainen siitä, että minä muutin pois, olenko oikeassa” tai ”minusta vaikuttaa siltä, että sinä pelkää, että minä en enää vie sinua luisteluharjoituksiin tai emme näe paljoa” tai ”minusta tuntuu, että sinua harmittaa, kun kuulit äiskän ja minun kiistelevän kovaäänisesti kesälomista, onko näin”
- Puhu lapsen kanssa erosta, jos hän haluaa puhua tai lapsen käytös vaikuttaa siltä, että puhumiselle olisi tarvetta. Muuten keskity tekemään lapsen kanssa tavallisia asioita. Lapselle on tärkeä nähdä, että elämä jatkuu ja tietyt asiat säilyvät.
- Älä hauku lapsen toista vanhempaa tai muita läheisiä. Se loukkaa lasta. Anna lapsen pitää omat käsityksensä vanhemmistaan
- Älä kaada omia tunteitasi lapsen niskaan. Lapsi ei voi tukea vanhempaansa. Kerro, että aikuiset pärjäävät kyllä ja huolehtivat omista asioistaan, vaikka heitä välillä surettaakin.
- Muistuta lasta, että ero ei ole hänen syynsä ja että hän on vanhemmilleen aivan yhtä rakas kuin aiemminkin.

Elämää eron jälkeen

Vanhemmuuden haasteet

Ero tuo vanhemmille eteen tilanteen, jossa he joutuvat järjestelemään ja jakamaan uudelleen vanhemmuutensa. Vaikka parisuhde päättyy, yhteinen vanhemmuus jatkuu. Yhteinen kasvatussuhde on haastava, mutta ei mahdoton. Erovaiheen ollessa kuumimmillaan voi päällimmäisenä olla tunne, että entiseksi jäävän puolison kanssa ei tahdo enää jakaa mitään, ei edes vanhemmuutta eikä yhteistyöstä tule mitään. Tässä kohtaa vanhempien tulisi kuitenkin herätä havaitsemaan ja huomioimaan lapsensa tarpeita ja toiveita. Ero itsessään ei huononna yhdenkään vanhemman vanhemmuutta. Ei ole syytä olettaa, että eron jälkeen entinen puoliso muuttuisi epäsovivaksi vanhemmaksi.

Eron seurauksena vanhemman lapsensa kanssa viettämä aika yleensä vähenee. Kannattaa miettiä kuinka säilyttää läheisyys lapseen siitä huolimatta. Mitä vanhempi lapsi, sitä pidempiä yhteydenpitojen välejä suhde häneen kestää, ja sitä helpompi hänen on itsekin pitää yhteyttä vanhempiinsa. Mitä pienempi lapsi, sitä tiuhemmin hänen tulisi olla yhteydessä vanhempiinsa. Lasten kanssa voi sopia, milloin vanhempi soittaa tai tapaa heitä. Lupaukset soitosta ja tapaamisista on pidettävä. Vanhemman tulee osoittaa olevansa eron jälkeenkin luotettava ja sanansa pitävä.

”Ero itsessään ei huononna yhdenkään vanhemman vanhemmuutta.”

Vanhempien olisi hyvä pyrkiä olemaan perillä lapsensa asioista, ja yhteydenpidosta lapsen asioissa tulisi sopia eron jälkeen. Vanhempien hyvä yhteistyösuhde on kaikkien osapuolten kannalta kullantarvoinen. Lapsen asioista jakamista, vanhempien välistä tiedonkulkua ja lapsen elämässä mukana pysymistä voi helpottaa esimerkiksi kahden kodin kalenterin käyttöönotto (kts. Erokirjallisuutta aikuisille). Valmiin kalenterin sijasta käyttöön voi ottaa vaikka paksun ruutuvihon, joka kulkee lapsen mukana vanhemmalta toiselle, tai voi luoda yhteisen sähköisen tiedoston, jossa lapsen asioista tiedotetaan puolin ja toisin. Tiedostoon merkitään lapsen tärkeät tapahtumat ja muut asiat, joista lapsen kanssa tekemisissä olevien aikuisten tulisi olla perillä. Kalenterin, vihon tai tiedoston tarkoitus ei ole toimia vakoiluvälineenä vaan yhteistyön tukena.

Jos joku/toinen vanhemmista viettää lapsen kanssa selvästi vähemmän aikaa kuin toinen/muut, vanhempien roolit ja suhteet lapseen eroavat toisistaan merkittävästi. Lasta lähinnä viikonloppuisin ja lomilla tapaavan vanhemman kannattaa kiinnittää huomiota siihen, ettei päädy viettämään lapsen kanssa pelkkää juhla-aikaa. Kun lasta on ollut ikävä, lapselle haluaa tarjota mahdollisimman paljon kaikkea kivaa. Lapsi ei kuitenkaan kaipaa jatkuvaa sääntäilyä huvituksesta toiseen, syyliä täyteen herkkuja tai kalliita esineitä, vaan vanhempansa aitoa läsnäoloa. Kun huvitukset ja lahjat ovat itsestäänselvyys, niistä häviää hoito. Kannattaa miettiä, mistä asioista lapsi oikeasti nauttii ja kysyä häneltä, millaisia asioita hän toivoo vanhempansa luona tehtävän. Lapsi saattaa ajatella, että jos hän asuisi etävanhemman luona, siellä arkikin olisi samanlaista juhlaa. Lähivanhempi saattaa tuntua etävanhempaan verrattuna tylsältä ja vaativalta. Jos lapsi viettää kummankin vanhemman kanssa suurin piirtein saman verran aikaa niin arkena kuin vapaapäivinä, lapselle syntyy realistinen kuva vanhemmista. Jos vanhemmuuden vastuu on tasaisesti jaettu, kumpikin vanhempi kokee yleensä jaksavansa hoitaa hyvin sekä lapsen että muut elämän velvoitteet.

Tukea erovaiheeseen

Oli ero kuinka tahansa hoidettu, oli se yllätys tai vuosia työn alla ollut, on se aina tunteita herättävä kokemus. Omien eroon liittyvien tunteiden käsittely ja samanaikaisesti lapsen erotunteiden kannattelu voi olla raskasta. Vanhemman on tärkeää huolehtia omasta voinnistaan ja jaksamisestaan, mutta supervanhemmukseen ei tarvitse pystyä. Eron työstäminen loppuun vie niin aikuisilta kuin lapsilta kahdesta viiteen vuotta. Yhteisen lapsen takia vanhempien on eronkin jälkeen huolehdittava vastuun jakamisesta ja kaikkien lapsesta huolehtivien aikuisten jaksamisesta. Erossa ollaan monen uuden asian edessä.

Suurin osa eroavista ihmisistä kaipaa kuulijaa ja keskustelijaa. Etenkin eron akuutissa vaiheessa voi olla hyvä keskustella ajatuksistaan jonkun auttamistyötä ammatikseen tekevän kanssa. Terapiaan tai vain keskustelemaan voi mennä yksin tai ex-puolison kanssa. Pariskunta voi käydä myös ennen eropäätöksen tekemistä keskustelemassa ajatuksistaan ja toiveistaan. Sateenkaariperheiden vanhemmat voivat hakeutua samojen palveluiden piiriin kuin heterovanhemmatkin. Sateenkaari-ihmisten perhesuhdekeskuksen puhelinpalvelusta voi kysyä apua ja neuvoja erotilanteessa ja miettiä ammattilaisen kanssa yhdessä, millaista apua itse tai perheenjäsen tarvitsisi.

- Sateenkaari-ihmisten perhesuhdekeskus järjestää mm. ero- ja rakkaussuhdekursseja, tarjoaa tukea puhelimitse sekä kasvotusten tai videoyhteyden välityksellä.
- Kuntien perheneuvoloiden työnkuvaan kuuluu kriisityötä sekä pitkäjäksoisempaa työskentelyä eroperheiden kanssa
- Alueen kriisikeskukselta voi pyytää apua akuuttiin erokäsittelyyn
- Lastensuojelulla on monia keinoja tukea eroperheitä
- Seurakuntien perheasianneuvottelukeskukset tarjoavat ilmaisia parisuhdepalveluita ja apua erotilanteisiin
- Yhden vanhemman perheiden liitolla on monenlaisia palveluita eronneille

Omaa eroa voi mennä työstämään suomalaiseen eroseminaariin tai osallistua erityisesti vanhemmuuteen paneutuvaan eroryhmään tai erovanhempien vertaistukiryhmiin. Internetistä löytyy vanhemmille tarkoitettuja erokeskustelupalstoja ja tietosivustoja. Myös kouluikäisille lapsille ja nuorille järjestetään omia eroryhmiä. Jos lapsi oirehtii vanhempien eroa erityisen voimakkaasti, voivat vanhemmat ottaa yhteyttä perheneuvolaan, koulun oppilashuoltoon tai oman neuvolan psykologiin. Lasten kanssa voi lukea kuvakirjoja, joissa käsitellään vanhempien eroa. Oppaan lopusta löytyy eroperheille palveluja tarjoavia tahoja, tärkeitä nettiosoitteita, kirjallisuutta ja muita linkkejä.

Vinkkejä erosta selviämiseen

- Myönnä ja hyväksy ero tapahtuneeksi, on luonnollista olla pettynyt. Yksi elämänvaihe on ohi, seuraavasta voi tehdä paremman.
- Käy läpi tunteitasi. Yksin tai turvallisessa ympäristössä on lupa myös itkeä, huutaa ja raivota.
- Puhu yhden tai muutamaan luotetun ystävän kanssa. Hakeudu herkästi keskustelemaan ammatti-ihmisen kanssa. Pidä huoli, että sinua kuunnellaan. Ex-puoliso ei voi olla enää uskottusi.
- Nuku riittävästi. Unen tarve saattaa jopa lisääntyä. Jos univaikeudet eivät korjaannu, käänny lääkärin puoleen.
- Pidä huolta itsestäsi. Syö monipuolisesti ja vähintään neljän tunnin välein. Juo alkoholittomia nesteitä riittävästi. Ulkoile ja harrasta liikuntaa.
- Etsi keinoja purkaa vihaasi ja turhautumistasi. Purkamalla niitä toisiin ihmisiin, ne muuttuvat vahingoittaviksi. Voisiko tunteita purkaa esimerkiksi liikunnalla, kirjoittamalla, raivoamalla ex-kumppanin valokuvalle, siivoamalla? Uskalla pikkuhiljaa päästää vihaamisesta irti. Pitkään vihaaminen on kuluttavaa.
- Tee joka päivä tarkoituksella jotakin mukavaa, jotakin josta nautit ja josta tulee hyvä mieli.
- Pysy rationaalisena lapsen asioista sovittaessa. Jätä tunteet taka-alalle, kun neuvottelet lapsista ja omaisuudesta. Pysy asialinjalla.
- Elleivät toisen vanhemman toimet eivät ole merkittävästi vaarantaneet lapsia ja heidän hyvinvointiaan, ei aikuisten keskinäisten tekojen tule vaikuttaa heidän asemaansa vanhempina.
- Aika parantaa haavat. Vuoden päästä ei missään nimessä tunnu yhtä kamalalta kuin nyt. Elämä jatkuu. Kun vanhemmat ovat iloisia ja tyytyväisiä, ovat lapset sitä myös.
- Asetu toisen asemaan. Anna anteeksi ja auta tarvittaessa. Toisen vanhemman tuho ei ole kenenkään etu.
- Tarkastele eroa kehityshaasteena. Mitä ero on opettanut sinusta itsestäsi, muista ihmisistä ja parisuhteen hoidosta? Mitä voisit ja haluaisit tehdä seuraavassa parisuhteessasi ja ihan loppuelämässäsikin toisin?
- Käy erokurssi ja hanki vertaistukea muista eronneista vanhemmista
- Eron jälkeisessä elämässä on valtavasti hyvää. On itsestä kiinni minäkälaisen elämän eron jälkeen itselleen rakentaa.
- Kun erosta on kulunut aikaa, saattavat ex-puoliset pystyä toimimaan lapsen vanhempina jopa paremmassa ja toimivammassa yhteistyössä kuin yhdessä ollessaan. Tämä vaatii tietoista työskentelyä ja tahtoa kummaltakin osapuolelta.

Eroseminaarit ja muut vertaisryhmät

- Eroseminaareja järjestävät useat eri tahot, mm. Kunnat, yhdistykset, seurakunnat ja yksityiset tahot. Kurssien hinnoissa on merkittävää vaihtelua
- Sateenkaari-ihmisten Perhesuhdekeskus järjestää säännöllisesti sateenkaari-ihmisille suunnattuja maksuttomia erokursseja sekä etäettä lähitoteutuksena
- Yhden vanhemman perheiden liitto (Sateenkaariperheet ry:n yhteistyökumppani) järjestää itse kehrittelemiään hyvä ero-kursseja sekä eroinfo-tilaisuuksia
- Ensi- ja turvakotien liitto (Sateenkaariperheet ry:n yhteistyökumppani) järjestää Fisherin eroseminaareja, neuvokahviloita, Vanhemman neuvo –vertaistukiryhmiä, draamaryhmiä ja eroneuvo-infotilaisuuksia eri puolella Suomea
- Lapsille ja nuorille järjestetään omia eroryhmiä, esim. Taikuri-ryhmät ala-asteikäisille ja Vetskariryhmät 12-18-vuotiaille
- Myös nettieroseminaareja-kursseja järjestetään säännöllisesti useamman eri tahon toimesta keskustelupalstat

Tärkeitä verkko-osoitteita

- **sateenkaariperheet.fi**
- **perhesuhdekeskus.fi** Sateenkaari-ihmisten perhesuhdekeskus järjestää säännöllisesti sateenkaari-ihmisille suunnattuja maksuttomia erokursseja sekä etäettä lähitoteutuksena
- **apuaeroon.fi** jokaisen erovanhemman ykkössivusto tarjoaa tietoa, kirjallisuutta ja muuta materiaalia sekä laajan valikoiman palveluita
- **yypl.fi** Yhden vanhemman perheiden liitto (Sateenkaariperheet ry:n yhteistyökumppani) järjestää itse kehittämiään Hyvä ero -kursseja ja pitää Eroinfo-neuvontapuhelinta
- **vaestoliitto.fi** parisuhde- ja vanhemmuusasiaa, palveluita
- **miessakit.fi/toimintamuodot/erosta-elossa/** kohderyhmänä ovat eronneet isät
- **suomenkasper.fi/eroauttaminen/** Suomen kasvatus- ja perheneuvontaliiton järjestämät erokurssit sekä eroaiheisia kirjoja, oppaita ja lasten eroryhmämateriaalia
- **mielenterveystalo.fi/fi/omahoito/erokriisin-omahoito-ohjelma** Mielenterveystalolla on ilmainen omahoito-ohjelma eronneille ja eroaville, joka käytettävissä 24/7

Eroa käsitteleviä kirjoja lapsille

- Alanen, Noora (2022) **Anna ja eron tuomat muutokset**. Pieni Karhu
- Cole, Babette (1998) **Avioerotus**. Mäkelä
- Gray, Kes (2010) **Rakkausliima**. Mäkelä
- Katajavuori, Riina (2020) **Kaksi kotia**. Tammi
- Kaskinen, Anna-Mari (2005) **Koti kahdessa sydämessä. Kun isä ja äiti eroavat**. Kirjapaja
- Kiianmaa, Kari (2003) **Kyllä me löydämme tien, jälleenrakennus lapsille eron jälkeen**. Kehityksen avaimet
- Kiianmaa, Kari (2005) **Huomenna on paremmin. Selviytymisopas, kun vanhemmat eroavat**. Kehityksen avaimet
- Tarpila, Johanna (toim) (1996) **Juholla on kaksi kotia**. Otava
- Tonteri, Maisa (2011) **Okko Oravan kaksi pesää**. Lasten keskus
- Tuisku Katinka (2008) **Kuun ja Auringon lapset**. Pieni Karhu
- (ainoa lapsille suunnattu kuvakirja, jossa vanhempina eivät ole isä ja äiti, vaan kuu ja aurinko)
- Walsh, Melanie (2013) **Minulla on kaksi kotia**. Nemo
- Welsh, Clare Helen (2022) **Kaikki muuttuu**. Mäkelä
- Weninger, Brigitte & Marks, Alan (1997) **Nähdään taas isä!** Lasten Keskus
- Wilson, Jacqueline (2005) **Kahden kodin välillä**. Otava
- Ylönen, Hilikka (toim) (2007) **Satulaivan matkassa – sadut apuna vanhempien erotessa**. Suomen kasvatus- ja perheneuvontaliitto

Erokirjallisuutta aikuisille

Fisher, Bruce (2004) **Jälleenrakennus – kun suhteesi päättyy.** Kehityksen avaimet

Fuhrman, Ben (2016) **Onnellinen kahden kodin lapsi.** Viisas elämä

Edvall, Lilian (2020) **Eron pelisäännöt – Näkökulmia avioeroon.** Karisto

Kaarela, Tiina (toim) (2007) **Kahden kodin kalenteri.** Kehityksen avaimet

Kiianmaa, Kari (2004) **Sata neuvoa ja vinkkiä parisuhteen päättyessä.** Selviytymisen avuksi. Kehityksen avaimet

Kiianmaa, Kari (2024) **Hyvä ero uusi elämä.** Saaga Egmond

Kiviniemi, Jenni (2024) **Toivu satuttavasta suhteesta.** Bazar

Koskela, Riikka (2008) **Ero lapsiperheessä – Miten tukea lasta ja vanhempia.** Neuvo

Laine, Jenni (2014) **Kohti uutta onnea.** Viisas elämä

Mäkijärvi, Leena (2015) **Kahden kodin lapset – Miten tuen lasta vanhempien avioerossa.** Decendo

Määttä, Kaarina (2002) **Avioeron tuska ja helpotus.** Tammi

Niemelä, Sirkku & Kääriäinen Aino (2008) **Millan isä ja äiti eroavat - Miten lasta voi auttaa vanhempien erotessa.** Suomen kasvatus- ja perheneuvontaliitto

Rosenborg, Marika (2018) **Sinä selviät kyllä.** Otava

Stolbow, Marianna (2014) **Erosta eteenpäin.** WSOY

Takanen, Kimmo (2015) **Tunne sydämesi.** WSOY

*Lisää eroa, uusperheellisyyttä ja perheiden monimuotoisuutta käsitteleviä kirjoja löydät kirjastoista ja osoitteesta:
sateenkaariperheet.fi*

Sateenkaariperheet^{ry}

Sateenkaari-ihmisten
PERHESUHDEKESKUS

sateenkaariperheet.fi
perhesuhdekeskus.fi